

UiO • **Det juridiske fakultet**

Samboers arverettslige stilling og mulighetene for å sitte i uskiftet bo

Kandidatnummer: 595

Leveringsfrist: 25. november 2013

Antall ord: 16 253

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Presentasjon av emnet	1
1.2	Rettskilder.....	2
2	RETTSTILSTANDEN FØR OG ETTER 1. JULI 2009.....	4
2.1	Samfunnsutviklingen	4
2.1.1	Mulige årsaker for stadig flere samboerskap	4
2.2	Rettsutviklingen.....	6
2.2.1	Rettsstillingen før 1. juli 2009.....	6
2.2.2	Husstandsfellesskapsloven.....	7
2.2.3	Lovforarbeidet	7
2.2.4	Hensyn bak lovendringen.....	9
2.2.5	Rettsstillingen etter 1. juli 2009	11
3	RETTIGHETER ETTER LOVEN.....	13
3.1	Vilkår for arv og uskifte	13
3.1.1	«Sambuar med den avdøde ved dødsfallet, og har, har hatt eller ventar barn med den avdøde», jf al §§ 28 b(1) og 28 c(1)	13
3.2	Al § 28 a(1)- Arvelovens samboerbegrep.....	13
3.2.1	«To personar over 18 år» jf al § 28 a(1).....	14
3.2.2	«Korkje er gift, registrert partner eller sambuar med andre», jf al § 28 a(1)	15
3.2.3	«Lever saman», jf al § 28 a(1)	15
3.2.4	«Ekteskapsliknande forhold», jf al § 28 a(1)	16
3.2.5	«Sambuar med den avdøde ved dødsfallet», jf al §§ 28 b(1) og 28 c(1)	17
3.3	Al § 28 b- Legalarverett.....	18
3.3.1	Samboere med felles barn	18
3.3.2	Legalarverettens omfang	20

3.3.3	Samboere uten felles barn	21
3.3.4	Samboere med særkullsbarn	21
3.3.5	Utvidet testasjonsfrihet, jf al § 28 b(1)2.setning	21
3.4	Al § 28 c- Uskifte	22
3.4.1	Vilkårene for å sitte i uskiftet bo.....	23
3.4.2	Hvordan sikre gjenlevende samboers uskifterett	24
3.4.3	Hvilke eiendeler er omfattet av uskifteboet	26
3.4.4	Hva med innbo og eiendeler som blir ervervet etter at uskifteboet er opprettet?.....	30
3.4.5	Kan retten til uskifte omfatte mer enn èn bolig, fritidsbolig og bil.....	31
3.4.6	Eiendeler som ikke omfattes av uskifteboet.....	32
3.4.7	Gjeldsansvaret, jf al § 28 d.....	32
3.5	§ 28 b(3)- Valget mellom arv og uskifte	34
3.5.1	Arv eller uskifte- hva lønner seg	35
3.5.2	Reglene for uskifte faller skjevt ut	35
3.6	Utvide eller begrense samboers rett til arv og uskifte ved testament	36
3.6.1	Utvide.....	36
3.6.2	Begrense	38
3.7	Samboere som faller utenfor arveloven kapittel III A	39
4	RETTIGHETER ETTER AVTALE	40
4.1	Innledning	40
4.2	Livsdisposisjon og dødsdisposisjon.....	40
4.2.1	Livsdisposisjon.....	40
4.2.2	Dødsdisposisjon	41
4.2.3	Grensedragningen	42
4.3	Testament.....	44
4.3.1	Testasjonsfrihet, jf al § 48.....	44
4.3.2	Livsarvingenes pliktdelsarv, jf al § 29	45
4.3.3	Velstående mennesker kan gjøre som de vil	45

4.4	Forsikring.....	47
4.4.1	Hvem er begunstiget	47
4.4.2	Gjenlevende samboers rett styrkes med forsikring	48
5	RETTIGHETER SOM FØLGER AV RETTSPRAKSIS.....	50
5.1	Vederlagskrav	51
5.1.1	Ulovfestet rett.....	51
6	RETTSSTILLINGEN I ANDRE LAND	53
6.1.1	Sverige.....	53
6.1.2	Danmark.....	54
6.1.3	Finland.....	55
6.1.4	Norge sammenliknet med de nordiske landene.....	55
6.1.5	De tidligere Jugoslaviske landene	55
6.1.6	England	56
6.1.7	New Zealand og Australia.....	56
7	LOVEN KAN VIRKE SOM EN FELLE	58
7.1	Hvor er logikken.....	59
8	ARVELOVSUTVALGET.....	61
8.1	Endring av samboerreglene	61
8.1.1	De lege ferenda-synspunkter.....	62
8.2	Mine synspunkter	62
9	LITTERATURLISTE	63
9.1	Lover.....	63
9.2	Forarbeider.....	63
9.3	Juridisk litteratur.....	65
9.3.1	Bøker	65
9.3.2	Doktoravhandling.....	66

9.3.3	Artikler	66
9.4	Rettspraksis.....	68
9.4.1	Høyesterett	68
9.4.2	Lagmannsrett.....	68
9.5	Norsk lovkommentar	68
9.6	Andre kilder	69
9.6.1	Statistikk.....	69
9.6.2	Nettdokumenter.....	70
9.6.3	Utenlandske lover.....	73
9.6.4	Personlig meddelelse.....	73

1 Innledning

Det ble vedtatt endringer i arveloven i desember 2008 som førte til at samboere fikk en begrenset rett til arv og uskifte.¹ Disse endringene trådte i kraft 1. juli 2009, og reglene finnes i kapittel III A i arveloven av 3. mars 1972 nr. 5 (heretter al).

Loven oppstiller særlige vilkår som må være oppfylt for at gjenlevende samboer skal få arve- og uskifterettigheter, og jeg vil i oppgaven gjøre rede for disse.

Oppgavens hovedtema er samboers arve- og uskifterett, men jeg vil også gjøre rede for samboers arverett i en bredere forstand. Gjenlevende samboers rettsstilling avhenger ikke bare av arve- og uskiftereglene i kapittel III A. Blant annet kan de ulovfestede reglene om vederlagskrav, avtaler om eierforholdet, gaver, testament og forsikringer være med på å styrke gjenlevende samboers økonomiske stilling. Derfor vil jeg i oppgaven også belyse disse områdene.

1.1 Presentasjon av emnet

Samboers arverettslige stilling er et emne av stor betydning i Norge i dag, da ekteskap ikke er den eneste normale samlivsformen lenger.² Samboere defineres som to personer som lever sammen uten å være gift.³

Undersøkelser som Statistisk Sentralbyrå har utført de siste tiårene, viser at stadig flere par inngår samboerskap fremfor ekteskap.⁴ Andelen samboere i forhold til gifte har økt gradvis

---

¹ Lov 19. desember 2008 nr.112

² Å leve i et «samliv», vil si at man enten er gift eller samboer, jf Sentralistisk Sentralbyrå (2012) nr. 1

³ Gisle (2007) s. 282

⁴ Statistisk Sentralbyrå har hovedansvaret for offisiell statistikk i Norge, jf Sentralistisk Sentralbyrå nr.2

etter 1980-årene. I 1993-1995 levde 20 % av alle de som levde i ett samliv i et samboerskap. I 2004 hadde prosenten økt til 25, og i 2011 var prosenten hele 26.⁵

Arvereglene som gjelder for ektefeller kommer ikke til anvendelse for samboere. Ektefellers arveregler er gjennom årenes løp stadig blitt bedret, og ektefeller er i dag sikret en minste arv som det ikke er mulig å begrense, jf al § 6. Det er grunn til å tro at mange samboerpar ikke vet hvordan fordelingen av arven blir, dersom en av partene skulle falle fra. Ettersom stadig flere velger samboerskap fremfor ekteskap, er det derfor viktig at reglene om samboers arve- og uskifterettigheter blir mer kjent for ikke-jurister.

1.2 Rettskilder

Grunnlaget for gjenlevende samboers lovfestede rett til arv og uskifte er kapittel III A i arveloven. Reglene i kapitlet er grundig gjennomgått i forarbeidene, spesielt i Høringsnotatet av 22. januar 2007 (heretter: Høringsnotatet) og Ot.prp.nr. 73 (2007-2008), som har stor rettskildebetydning i oppgaven.⁶

Ettersom reglene trådte i kraft i 2009, foreligger det ikke noe relevant rettspraksis for kapittel III A enda. Allikevel er rettspraksis en viktig rettskildefaktor som benyttes når andre sider ved samboers økonomiske stilling skal belyses i oppgaven.

Lovbestemmelsene i arveloven er behandlet av John Asland i den elektroniske utgaven av Norsk lovkommentar, som finnes på Gyldendal Rettsdata. Asland har skrevet utfyllende kommentarer som jeg vil benytte i oppgaven.

---

⁵ Statistisk Sentralbyrå (2012) nr. 1

⁶ Høringsnotatet har tittel: «Høringsnotat- forslag om endringer i arveloven- rett til arv og uskifte for samboere»

For å belyse oppgavens tema ytterligere har jeg brukt skrevne kilder både fra juridiske bøker og artikler, så vel som statistiske undersøkelser.

Jeg har videre valgt å fremstille enkelte land for å eksemplifisere hvordan norsk arverett er i forhold til utenlandsk arverett.

2 Rettstilstanden før og etter 1. juli 2009

2.1 Samfunnsutviklingen

Innledningsvis ble det nevnt at stadig flere velger samboerskap fremfor ekteskap, og antallet samboere vokser jevnt. I 2011 foretok Statistisk Sentralbyrå en undersøkelse av personer mellom 16-79 som levde i samliv med hverandre. Undersøkelsen viste at ett av fire par levde sammen som samboere.⁷

2.1.1 Mulige årsaker for stadig flere samboerskap

Det kan være ulike årsaker til at flere velger samboerskap fremfor ekteskap. Det er ikke mange tiår siden det var helt vanlig at giftemål fant sted før man flyttet sammen. Slik er det ikke lenger i dag, da det har skjedd en samfunnsutvikling. Gjennom 1980- og 90 årene ble samboerskap en mye mer godtatt samlivsform, og i dag er det fullt ut akseptert å være samboere.⁸ Det er også i dag vanligere å få barn utenom ekteskap. Hele 54 % av alle førstefødte i Norge fødes i samboerskap.⁹

2.1.1.1 Høy skilsmisseprosent

Høy skilsmisseprosent blant gifte kan også være en mulig årsak til at stadig flere velger å forbli i samboerskap. Antall skilsmisser per 1000 gifte har blitt mer enn firedoblet siden begynnelsen av 1960-tallet.¹⁰ Skilsmissetallene var høye i 2012, men allikevel mindre enn tidligere år.

---

⁷ Statistisk Sentralbyrå (2012) nr. 1

⁸ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 9

⁹ Dagbladet (2012)

¹⁰ Statistisk Sentralbyrå (2006) nr. 3

Ut fra skilsmissemønsteret fra 2012 har Statistisk Sentralbyrå regnet ut at 40,9 % av de inngåtte ekteskap vil ende med skilsmisse. Denne prosenten er forholdsvis høy, men allikevel lavere enn 2004 da den tilsvarende prosenten var på 50,4.¹¹ Det er klart at det er lettere å gå fra hverandre dersom man er samboere, og dette kan være en årsak for at mange velger samboerskap.

2.1.1.2 Økonomi

Bryllup kan være forbundet med store utgifter. Økonomi kan derfor være en viktig årsak til at flere velger å leve i samboerskap. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at samboerskap er mest utbredt i de yngste aldersgruppene, og at denne samlivsformen avtar i de eldre aldersgruppene.^{12 13} Dette kan gi et inntrykk av at økonomi er en faktor som gjør at unge mennesker må vente med å inngå ekteskap til senere i livet.

2.1.1.3 Overbevisningsgrunner

Det kan også tenkes at de som velger samboerskap fremfor ekteskap, gjør dette av prinsipielle grunner. Noen velger kanskje samboerskap fordi de ikke vil at reglene som gjelder for ektefeller, der i blant arvereglene, skal gjelde for dem. Det vil være uheldig å påtvinge noen arve- og uskifterettigheter dersom de ikke vil det.¹⁴ Undersøkelser viser imidlertid at denne gruppen er liten, og at årsaken ikke kan ha avgjørende vekt.¹⁵

Selv om det er flest unge mennesker som lever i samboerskap, er det de senere årene også blitt mer vanlig blant eldre.¹⁶ Det kan være grunn til å tro at eldre legger vekt på konsekvensen av trygde- og pensjonsrettighetene når de velger samboerskap fremfor giftemål.

---

¹¹ Statistisk Sentralbyrå (2013) nr. 4

¹² Statistisk Sentralbyrå (2012) nr. 5

¹³ Asland (2008) s. 477

¹⁴ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 11-12 jf NOU 1999:25 s.113

¹⁵ Asland (2008) s. 477-478

¹⁶ Statistisk Sentralbyrå (2009) nr. 6

Mange av disse har vært gift tidligere og velger samboerskap bevisst for å sikre arveretten til livsarvingene på best mulig måte.¹⁷ Gifter man seg er ektefellen sikret en minste arv som ikke kan begrenses ved testament, jf al § 6(1).

2.2 Rettsutviklingen

De siste årene før lovendringen kom i 2008, så man et økende behov for å lovregulere gjenlevende samboers arverettslige stilling i større grad enn hva man hadde gjort tidligere.¹⁸

2.2.1 Rettsstillingen før 1. juli 2009

Da kapittel III A trådte i kraft 1. juli 2009, skjedde et gjennombrudd for samboers rettsstilling i norsk arverett. Før denne datoen var ikke samboere del av personkretsen som arveloven beskyttet. Samboere hadde med andre ord ingen lovbestemt rett til arv som tilgodeså den gjenlevende samboer dersom en av dem skulle falle fra.¹⁹ Den gjenlevende samboer hadde heller ingen lovbestemt rett til å sitte i uskiftet bo.²⁰ Ekteskap var den eneste samlivsformen som ga arve- og uskifterettigheter etter loven. For at samboere skulle få arverettigheter, måtte de tilgodese hverandre i testament eller tegne livsforsikringer. Det var imidlertid ingen mulighet for gjenlevende samboer å sitte i uskiftet bo, selv i de tilfeller det var opprettet testament.²¹

Der samboere hadde opprettet testament til fordel for hverandre, ville pliktdelsarven til livsarvingene sette begrensninger for hvor mye gjenlevende kunne arve etter avdøde. I de tilfellene avdøde hadde livsarvinger, kunne avdøde i utgangspunkt bare råde over en tredel

---

¹⁷ Livsarving er arving som tilhører første avgangsklasse, dvs barn, barnebarn osv., jf Gisle (2007) s. 195

¹⁸ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 11

¹⁹ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 9

²⁰ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 27

²¹ Lødrup (2008) s. 361

av formuen, med mindre det var gjort begrensninger i pliktdelsarven, jf al § 29. Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.²²

2.2.2 Husstandsfellesskapsloven

Lov om rett til felles bolig og innbo når husstandsfellesskapet opphører av 4. juli 1991 nr. 45 (heretter: husfskl.), gir regler om fordeling av felles bolig og innbo når husstandsfellesskap opphører. Loven gjelder når samboerskapet opphører ved død eller ved samlivsbrudd, jf husfskl. § 1(1), og er fortsatt i kraft i dag. Det er samlivsbrudd ved døden som er av interesse i denne oppgaven.

Loven gir den gjenlevende samboer visse muligheter til å overta boligen og innbo mot skiftetakst, eller få bruksrett mot vederlag, jf husfskl. § 2. Dermed sikrer loven at den gjenlevende har muligheter til å kjøpe seg inn i den felles boligen, før arvingene kan komme og kreve den. Forutsetningen er at samboerskapet har vart i over to år, eller at partene har eller venter barn sammen, jf husfskl. § 1(2). Loven gir imidlertid ikke grunnlag for noen verdi-overføring fra avdødes bo til gjenlevende, og er derfor ikke arv.

2.2.3 Lovforarbeidet²³

Selv om det ikke ble innført noen lovbestemt arve- eller uskifterettigheter for samboere før 2008, hadde allikevel debatten omkring dette pågått i mange år.²⁴

Allerede i 1980 ble samboers arverettslige stilling drøftet av Ekteskapsutvalget i NOU 1980:20- Samliv uten vigsel. Det ble allikevel ikke innført noe for å bedre samboers arverettslige stilling.

---

²² Se punkt 4.3

²³ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 6-8

²⁴ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 6

Videre kom det i 1999 en NOU, NOU 1999: 25- Samboere og samfunnet, som tok for seg en drøftelse av samboers arverett.²⁵ Det ble drøftet om samboere burde gis arverettigheter etter loven, men det ble ikke enighet omkring dette, og det ble heller ikke utredet konkrete lovforslag.

I april 2003 fremmet Bondevikregjeringen II en Stortingsmelding (St.meld.nr.29) som tok utgangspunkt i NOU 1999: 25.²⁶ Stortingsmeldingen drøftet mange sider ved rettsstillingen for samboere. Bondevikregjeringen II gikk inn for å lovfeste retten til å sitte i uskiftet bo med felles bolig og innbo for samboere med felles barn. De gikk også inn for å lovregulere retten til arv for samboere med felles barn, eller som hadde levd sammen i minst fem år før dødsfallet.

Denne Stortingsmeldingen ble behandlet i Stortingets familie-, kultur- og administrasjonskomite, som avga Innst.S.nr.53 (2003-2004) 25. november 2003.²⁷ 22. januar 2007 sendte Justisdepartementet et høringsnotat med forslag til endringer i arveloven, som ville gi samboere begrensede rettigheter til arv og uskifte.²⁸ Disse forslagene tok utgangspunkt i St.meld.nr.29 (2002-2003) sammenhold med Samboerutvalgets utredning NOU 1999: 25.

Høringsnotatet ble sendt ut til mange høringsinstanser, men ikke for å få en omfattende drøftelse om hvorvidt det faktisk burde skje en lovregulering for arv og uskifte for samboere.²⁹ Departementet la vekt på at dette spørsmålet var godt nok drøftet i Samboerutvalgets utredning i 1999, og fulgt opp i høringen av utredning samt i Stortingsmeldingen i 2003. Disse ga uttrykk for at det var stor enighet om at samboers arverett burde styrkes i lovverket. Departementet la heller vekt på hvordan disse reglene burde utformes.

---

²⁵ NOU 1999: 25- Samboere og samfunnet s. 37 flg.

²⁶ Stortingsmelding (St.meld) nr. 29 (2002-2003) Om familien, forpliktete samliv og foreldreskap

²⁷ Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om familien – forpliktende samliv og foreldreskap. (Innst.S.nr.53 (2003-2004))

²⁸ «Høringsnotat- forslag om endringer i arveloven- rett til arv og uskifte for samboere»

²⁹ Ot.prp.nr.73 (2007-2008) s. 7-8

Allikevel kom det frem mange hensyn for og i mot som måtte avveies mot hverandre om hvorvidt det faktisk burde lovreguleres en arve- og uskifterett for samboere.³⁰ Høringsnotatets forslag er videreutviklet i Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) som er den viktigste forarbeideren til det nye kapitlet III A.

2.2.4 Hensyn bak lovendringen

Da spørsmålet om samboere skulle få en lovbestemt arve- og uskifterett, var det spesielt to hensyn som gjorde seg gjeldende; rimelighetshensynet og frihetshensynet.³¹

2.2.4.1 Rimelighetshensynet

Rimelighetshensynet talte for en mer likeverdig arverett med ektefeller. Den gjenlevende ville ha et stort behov for å kunne opprettholde en tilsvarende levestandard også etter førstavedes bortgang. Den gjenlevende kunne bli satt i en vanskelig økonomisk situasjon dersom samboerne ikke hadde opprettet testament. I de tilfellene der samboerne hadde felles barn, ble det pekt på at det i alle fall var behov for å styrke gjenlevende samboers arverettigheter.³²

John Asland ønsket i sin artikkel fra 2007, en lovregulering av samboers arverett velkommen, og fremhevet et sterkt behov for dette.³³ Han bygget sine argumenter på at mange ikke benyttet muligheten de hadde til opprette testament. Videre mente han at mange i dagens samfunn dør av uforutsette hendelser, og mente at det var spesielt viktig at det fantes en lovregulering, slik at gjenlevende ikke ville bli satt i en vanskelig økonomisk situasjon.³⁴

---

³⁰ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 11-12

³¹ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 11-12

³² Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 11

³³ Asland (FAB 2007)

³⁴ Asland (FAB 2007) s. 251-252

2.2.4.2 Frihetshensynet

Hensynet som talte mot lovreguleringen, var friheten til å velge selv. Det ble pekt på at samboere selv skulle få velge hvordan fordelingen av arven skulle være. Dersom samboere bevisst hadde valgt samboerskap nettopp for å slippe rettsvirkningene, som blant annet arv og uskifte, ville det være uheldig å påtvinge noen disse rettighetene.³⁵ Asbjørn Strandbakken støttet disse argumentene mot en lovregulering av arveregler for samboere i sin artikkel fra 2007.³⁶ John Asland og Asbjørn Strandbakken var to motpoler når det gjaldt lovreguleringen av samboers arverett.

Videre ble det påpekt at samboere hadde mulighet til å opprette testament som tilgodeså gjenlevende samboer, og at denne reguleringen var god nok. Imidlertid var det mange som ikke benyttet seg av denne muligheten, og for de som hadde livsarvinger satte pliktdelelsen begrensninger.³⁷

2.2.4.3 Andre hensyn

Undersøkelser viser at levealderen i Norge stadig blir høyere. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at ei jente som ble født i 2012 forventes å leve til hun blir 83,4 år gammel, mens en gutt som ble født i 2012 forventes å leve til han blir 79,4 år.³⁸ Ettersom samboerskap er mest vanlig blant den yngre befolkningen, og at giftemål gjerne skjer senere i livet, kan det derfor spørres om det virkelig er behov for arveregler for samboere.³⁹

Allikevel er det ikke slik at alle dør av alderdom. Det er ikke uvanlig i dag å dø av ulykker eller sykdommer langt tidligere enn den normale døden. Derfor er det viktig med lover hvor myndighetene har tatt stilling til de arverettslige konsekvensene for samboere. Dette

---

³⁵ Ot.prp.nr.73 (2007-2008) s. 11-12 jf NOU 1999:25 s. 113

³⁶ Strandbakken (FAB 2007)

³⁷ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 11-12

³⁸ Statistisk Sentralbyrå (2013) nr. 7

³⁹ Statistisk Sentralbyrå (2012) nr. 5

gjelder spesielt der man ikke har hatt muligheten til å sikre den gjenlevende samboer gjennom testament eller livsforsikringer. For eksempel i de tilfellene der et samboerpar ikke har rukket å opprette testament, før den ene faller fra.

Det er også mange som ikke vet hva som skjer med formuen deres når de dør, men tror de er godt vernet av loven. Ettersom samboerskap er så utbredt som det er i dag, har stadig flere i dagens samfunn forventninger om at lovverket beskytter gjenlevende, dersom en skulle falle fra. Det er i alle fall grunn til å tro at samboere som har bodd sammen i mange år, og som har felles barn, ikke bevisst har valgt at arvereglene ikke skal gjelde for dem.

Erfaring viser at altfor mange samboere ikke utnytter mulighetene de har for å tilgodese hverandre ved å opprette testament, samboerkontrakt og livsforsikring.⁴⁰ Hensynet til å verne den svake part i samboerforholdet veide tyngst av de ulike hensynene, og ga grunnlaget for nytt kapittel i arveloven, jf al kapittel III A.

2.2.5 Rettsstillingen etter 1. juli 2009

Formålet med det nye kapitlet i arveloven var å styrke gjenlevende samboers arve- og uskifterett.⁴¹ Retten er styrket, men bare i en viss grad. Loven stiller flere vilkår som må være oppfylt for at gjenlevende samboer gis arve- og uskifterettigheter, jf al §§ 28 b(1) og 28 c(1). Kapittel III A lovfester en begrenset arverett, og gir bare rett til å sitte i uskifte med visse bestemte eiendeler, jf al §§ 28 b(1) og 28 c(1). Det er langt i fra alle samboerpar som oppfyller kriteriene. Samboere er ikke gitt de samme lovbestemte arverettigheter eller mulighetene til uskifte som ektefeller.

---

⁴⁰ Det ble gjort en undersøkelse av Norsk Samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD) i 1997, hvor spørsmålet som ble stilt var: «Har du og din samboer noen form for skriftlig avtale dere i mellom i fall dere skulle komme til å gå fra hverandre eller en av dere skulle falle fra?» Hele 85,9 % svarte «nei» på dette spørsmålet, jf NSD (1997). Det kan være mulig at testament, samboerkontrakt og livsforsikringer er mer utbredt i dag, men det er grunn til fortsatt å tro at flesteparten i dag ikke inngår slike avtaler.

⁴¹ Ot.prp. nr.73(2007-2008) s. 1

Nedenfor vil jeg først presentere de lovbestemte reglene for samboers arve- og uskifterettigheter. Deretter vil jeg gjennomgå ulike rettigheter samboere på eget initiativ kan gi hverandre, blant annet ved testament og forsikringer. Avtaler og viljeserklæringer mellom samboere kan være med på å styrke gjenlevende samboers økonomiske stilling, og være viktig i tillegg til arv eller istedenfor arv fra avdøde.

3 Rettigheter etter loven

3.1 Vilkår for arv og uskifte

3.1.1 «Sambuar med den avdøde ved dødsfallet, og har, har hatt eller ventar barn med den avdøde», jf al §§ 28 b(1) og 28 c(1)

Kapittel III A oppstiller kumulative vilkår som må være oppfylt for at gjenlevende samboer er sikret en begrenset rett til arv og uskifte, jf al §§ 28 a-c. Som nevnt ovenfor er det ikke alle samboere som får arve- og uskifterettigheter etter loven. For at gjenlevende samboer skal få rett til arv og uskifte, er det et felles inngangsvilkår som må være oppfylt; den gjenlevende må ha vært «sambuar med den avdøde ved dødsfallet», jf al §§ 28 b(1)1.setning og 28 c(1)1.setning.

Dette er et nødvendig, men ikke tilstrekkelig, vilkår for rett til arv og uskifte etter kapittel III A. Det kreves i tillegg at samboerne «har, har hatt eller ventar barn med den avdøde», jf al §§ 28 b(1)1.setning og § 28 c(1)1.setning

3.2 Al § 28 a(1)- Arvelovens samboerbegrep

For å få rettigheter til arv og uskifte må man for det første oppfylle kriteriet om å være «sambuar med den avdøde ved dødsfallet», jf al §§ 28 b(1)1.setning og 28 c(1)1.setning.

Ved første øyekast fremstår dette som klart. De fleste i dag vet hva det vil si å være samboer. Samboerbegrepet er imidlertid ikke gitt en klar og entydig definisjon i norsk lovverk,

og forskjellige lover legger ulike kriterier til grunn.⁴² På grunn av dette kan samboere tro de oppfyller samboerkriteriene for arv, mens de i realiteten ikke gjør det. Dette kan få uheldige konsekvenser.

I forarbeidene ble det derfor slått fast at det var viktig å avklare og presisere hva som skal til for å oppfylle samboerbegrepet i arverettslig forstand.⁴³ Arveloven oppstiller selv hvilke kriterier som må være oppfylt for å være ansett som samboer, jf al § 28 a(1). Jeg vil nedenfor kort gjennomgå hva som skal til for å oppfylle kriteriene.

3.2.1 «To personar over 18 år» jf al § 28 a(1)

I arverettslig forstand kan samboerskap kun bestå mellom to personer, jf al § 28 a(1). Dette betyr at man i utgangspunktet ikke oppfyller samboerbegrepet dersom man bor i et kollektiv sammen med fire personer. To personer kan allikevel oppfylle samboerbegrepet dersom de bor sammen i et større bofellesskap, men her må også de øvrige vilkårene være oppfylt.⁴⁴

Vilkåret om at samboerskap kun kan bestå mellom to personer, kan sammenliknes med ekteskap hvor reglene er tilsvarende. Reglene er blant annet slik for å forhindre at man kan gjøre gjeldende konkurrerende arverettigheter.

Det er ytterligere et krav at personene er over 18 år for å oppfylle samboerbegrepet, jf al § 28 a(1). I utgangspunktet er regelen for å inngå ekteskap den samme, men man kan få tillatelse til å inngå ekteskap før man er 18 år, jf ekteskapsloven av 4. juli 1991 nr. 47 § 1a(1)

---

⁴² Avgrensningen av hvem som skal regnes som samboer varierer fra rettsområde til rettsområde. Se bl.a. Lov om rett til felles bolig og innbo når husstandsfellesskap opphører § 1, Lov om barn og foreldre § 4(3), Lov om folketrygd § 1-5(3), Lov om arveavgift § 47A, Lov om rettergangsmåten i straffesaker § 122(2) m. m, jf Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 16-17

⁴³ Ot.prp.nr 73 (2007-2008) s. 16

⁴⁴ Ot.prp. nr.73 (2007-2008) s. 45-46

og (3) (heretter: el). Det kan derimot ikke gis samtykke til at mindreårige gis arverettigheter før fylte 18 år. Hensynet bak reglene er at man er å anse som et barn når man er under 18 år, og det er foreldrene eller andre foresatte som er personens verge og som oftest har underholdsplikten for barnet.⁴⁵

Her kan loven falle skjevt ut. For eksempel vil et par på 17 år som lever sammen i et samboerskap og som har felles barn, ikke arve hverandre fordi de ikke oppfyller lovens vilkår om å være «18 år», jf al § 28 a(1).

3.2.2 «Korkje er gift, registrert partner eller sambuar med andre», jf al § 28 a(1)

Hvis man skal oppfylle samboerskap med en person, presiserer loven at man ikke kan være gift eller være samboer med andre, jf al § 28 a(1). Dette er også for å unngå konkurrerende arverettigheter. For eksempel kan det tenkes at en person formelt sett er gift med en person, men bor sammen med en annen. Partene som bor sammen vil dermed ikke oppfylle samboerbegrepet i arverettslig forstand, og derfor ikke kunne arve hverandre, jf al § 28 a(1).

3.2.3 «Lever saman», jf al § 28 a(1)

Neste vilkår er at samboerne «lever saman», jf al § 28 a(1). Det at samboerne må leve sammen i samme husstand når den ene faller fra for å oppfylle kravet til samboerskap, virker ganske opplagt, ettersom det nettopp er samlivet som kjennetegner samboerskap.⁴⁶

Det er allikevel ikke noe krav om at samboerparet må ha lik folkeregistret adresse, men dette vil være et viktig moment som taler for at personene virkelig er samboere. Dersom paret ikke har lik adresse, er det nødvendig med andre sterke holdepunkter som viser at de er samboere.⁴⁷

---

⁴⁵ Ot.prp. nr.73 (2007-2008) s. 45

⁴⁶ Lødrup (2012) s. 80

⁴⁷ Asland John, Norsk lovkommentar til al § 28 a Note 154 (Gyldendal Rettsdata) [Sisert 28.08.2013]

Dersom en av samboerne må flytte på sykehjem eller flytte til en annen by på grunn av utdanning, bor samboerne ikke lenger sammen i samme husstand. Spørsmålet blir derfor om vilkåret «lever saman» allikevel kan være oppfylt selv om partene fysisk ikke bor sammen. Loven tar selv noen forbehold i al § 28a (2), og i noen tilfeller vil partene anses for å oppfylle vilkåret «lever saman» selv om de fysisk bor fra hverandre, jf al §§ 28 a(1) og (2) Dette gjelder for eksempel om en av partene må på sykehjem eller må flytte på grunn av utdanning, jf al § 28 a(2)1.setning.

3.2.4 «Ekteskapsliknande forhold», jf al § 28 a(1)

Siste vilkåret for å oppfylle samboerskap i arverettslig forstand, er at samboerskapet må være ekteskapsliknende, og de må ha innrettet seg slik, jf al § 28 a(1). Samboerne må leve sammen som et par og forholdet må ha en viss stabilitet.⁴⁸ Forarbeidene sier at det må bero på en helhetsvurdering om samboerne oppfyller kravet. Videre nevner forarbeidene at felles økonomi vil være et moment som taler for at man oppfyller kravet, men det er allikevel ikke nødvendig at man har felles økonomi. Selv om økonomien holdes adskilt, kan man oppfylle vilkåret.⁴⁹

I praksis er det også vanlig at partene har et seksuelt forhold til hverandre, men det er presisert i forarbeidene at en vurdering om forholdet er ekteskapsliknende, bør gjøres uten å gå inn på det seksuelle mellom partene.⁵⁰

Det presiserer at så vel heterofile som homofile kan oppfylle vilkåret om samboerskap.⁵¹ Allikevel vil ikke homofile samboerpar få arverettigheter i kraft av loven, da de ikke vil kunne oppfylle tilleggskriteriet om felles barn, jf al §§ 28 b(1)1.setning og 28 c(1)1.setning.

---

⁴⁸ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 17-18

⁴⁹ Ot.prp. nr.73 (2007-2008) s.46

⁵⁰ Ot.prp. nr.73 (2007-2008) s.46

⁵¹ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 1

Dersom man oppfyller kriteriene som er sitert ovenfor, vil man være omfattet av samboerbegrepet i arveloven, og første vilkåret for rett til arv og uskifte er dermed oppfylt, jf al §§ 28 b(1)1.setning jf 28 a(1)1.setning.

3.2.5 «Sambuar med den avdøde ved dødsfallet», jf al §§ 28 b(1) og 28 c(1)

Det er i tillegg et vilkår om at samboerskapet må bestå ved dødsfallet, jf al §§ 28 b(1)1.setning og 28 c(1)1.setning. Det betyr at samboerne faktisk må bo sammen når den ene faller fra, for at gjenlevende skal få arve- og uskifterettigheter etter loven. Som nevnt ovenfor anses allikevel samboerskap fortsatt for å bestå, selv om samboerne har midlertidig forskjellig bosted ved dødsfallet, jf al § 28 a(2).

Noen situasjoner gjør det imidlertid vanskelig å vurdere om samboerskapet fortsatt består ved dødsfallet. Et samboerpar har for eksempel bodd sammen i mange år, men på grunn av uenigheter, har de valgt å bo fra hverandre for en periode. La oss si at den ene faller fra i denne perioden. Spørsmålet blir da om den gjenlevende vil arve den avdøde.

Thomas Eeg drøfter om tenkepauser i samboerskap anses for å være et brudd og dermed ikke vil gi grunnlag for arv, dersom den ene dør i denne perioden. Han oppsummerer drøftelsen med at «i noen tilfeller vil det kunne virke meget urimelig dersom ethvert opphold i samboeres samliv som skyldes problemer i de interne relasjoner, anses å føre til at samboerskap ikke lenger består», og mener at samboerskapet i visse tilfeller fortsatt vil bestå.⁵² Om samboerskapet fortsatt kan sies i å bestå i et slikt tilfelle, må bero på en helhetsvurdering, hvor det tas hensyn til om partenes livssituasjon samlet sett fremstår som om de er å betrakte som samboere.⁵³

---

⁵² Eeg (2010) s. 39

⁵³ Ot.prp. nr.73 (2007-2008) s. 17-18

3.3 AI § 28 b- Legalarverett

Som nevnt innledningsvis, er vilkåret om å være «sambuar med avdøde ved dødsfallet» kun selve inngangsvilkåret, jf al §§ 28 b(1) og 28 c(1). Dette vilkåret er ikke nok for å få rettigheter til arv og uskifte etter loven, jf ordet «og» i al § 28 b(1)1.setning og § 28 c(1). I det følgende vil vilkårene for arv presenteres først, og deretter vil vilkårene for uskifte gjennomgås.

3.3.1 Samboere med felles barn

Retten til arv etter arveloven er forbeholdt den som var samboer med avdøde på dødstidspunktet, og som «har, har hatt eller ventar barn med den avdøde», jf al § 28 b(1)1.setning.

Tilleggsvilkåret er dermed felles barn. Hva som er felles barn for samboerne, vil bero på hvem som anses for å være barnet mor og far etter barneloven, jf barneloven av 8. april 1981 nr. 7 kapittel 2.

Grunnen til at loven oppstiller felles barn som tilleggsvilkår, er for å gjøre det retts teknisk enkelt. Det er ikke vanskelig å finne ut om samboere har felles barn eller ikke. En annen årsak er at samboere med felles barn blir mer knyttet til hverandre enn samboere uten felles barn.⁵⁴ Dessuten har den gjenlevende samboer en fortsatt omsorgsplikt for samboernes felles barn når den første faller fra, i alle fall i de tilfeller der barnet enda er umyndig. Det er derfor særdeles viktig at den gjenlevende blir sikret noe arv fra den avdøde, slik at omsorgsevnen for deres felles barn opprettholdes.⁵⁵

Loven nevner også «har hatt» barn med den avdøde. Dette omfatter de tilfeller der det felles barnet ikke lever lenger. Grunnen til at samboere som har hatt felles barn sammen allikevel blir gitt en lovbestemt rett til arv, er fordi det vil virke støtende å avskjære retten til

---

⁵⁴ Lødrup (2012) s. 81-82

⁵⁵ Ot.prp. nr.73 (2007-2008) s. 17-18

arv der hvor barnet ikke lenger lever.⁵⁶ Det at samboerne har hatt barn sammen viser at samhörigheten mellom partene er tilstede, og det er det som er hensynet bak arveretten.⁵⁷

Videre nevner loven «ventar barn», jf al § 28 b(1)1.setning. Dette omfatter både de situasjonene der kvinnen er gravid og samboeren faller fra, og de tilfeller der det er den gravide som faller fra.⁵⁸

3.3.1.1 Adopsjonsbarn

Det må presiseres at adopsjonsbarn ikke anses som felles barn, da dagens lovgivning er slik at samboere ikke får adoptere. I dag er det kun ektefeller og registrerte partnere som gis rett til adopsjon, jf adopsjonsloven § 5(2).

Det foreligger imidlertid i dag et forslag til lovendring i adopsjonsloven, jf Prop. 171 L (2012–2013)⁵⁹, for at også samboere «som lever i et stabilt og ekteskapsliknende forhold skal kunne bli vurdert som adoptivforeldre på lik linje med ektefeller», jf Prop. 171 L (2012–2013) punkt 6.3.2.⁶⁰ Regjeringen har bare fremmet lovforslaget til Stortinget, og det er derfor ikke sikkert at denne endringen i adopsjonsloven vil føre frem.⁶¹

3.3.1.2 Fosterbarn

Dersom samboere har felles barn, men barnet er plassert i fosterhjem, er kravet til felles barn allikevel oppfylt, så lenge det er samboerne som fortsatt har foreldreansvaret for barnet. Er det motsatt, slik at samboerne er fosterforeldre til et barn som bor hos dem, er vilkå-

---

⁵⁶ Ot.prp. nr. 73 (2007-2008) s. 23

⁵⁷ Asland (2008) s. 500

⁵⁸ Ot.prp. nr.73 (2007-2008) s. 47

⁵⁹ Regjeringen (2013) nr. 1

⁶⁰ Regjeringen (2013) nr. 2

⁶¹ Regjeringen (2013) nr. 3

ret om felles barn ikke oppfylt, fordi de ikke har foreldreansvaret.⁶² Når et barn er plassert i et fosterhjem, er det barnets biologiske foreldrene som fortsatt har foreldreansvaret for barnet.

3.3.2 Legalarverettens omfang

Dersom man oppfyller vilkårene om å være samboer med avdøde på dødstidspunktet og har, har hatt eller venter barn med avdøde, vil den gjenlevende ha en lovbestemt rett til arv, jf al § 28 b(1)1.setning. Samboers arverett er beskjedent og er begrenset til fire ganger folketrygdens grunnbeløp (heretter: 4G) ved dødsfallet, jf al § 28 b(1)1.setning.

Folketrygdens grunnbeløp reguleres 1.mai hvert år av Stortinget i takt med forventet lønns- og prisutvikling, jf folketrygdloven § 1-4. I dag utgjør grunnbeløpet 85 245 kroner.⁶³

De samboere som i dag oppfyller lovens krav til arv, vil arve 340 980 kroner. Poenget med denne lovbestemte arven er at samboers lovbestemte arv på 4G vil gå foran livsarvingenes pliktdelsarv, jf formuleringen «jamvel om det er livsarvingar etter arvelataren», jf al § 28 b(1)1.setning. Arveretten til gjenlevende har altså prioritet foran livsarvingene. Dersom arven etter avdøde ikke utgjør mer enn 4G, er det kun samboeren som vil arve.

4G utgjør et meget beskjedent beløp. Allikevel er det bedre for gjenlevende samboer å arve 340 980 kroner, fremfor ingenting.⁶⁴

---

⁶² Ot.prp. nr. 73 (2007-2008) s.47

⁶³ NAV (2013)

⁶⁴ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 26

3.3.3 Samboere uten felles barn

Som skissert over, er felles barn vilkåret for at gjenlevende samboer får rett til lovbestemt arv, jf al § 28 b(1)1.setning. Det vil si at dersom samboerne ikke har felles barn, har de heller ikke noen arverett etter loven.

Samboere som verken har felles barn eller særkullsbarn har imidlertid full testasjonsfrihet, og kan i testament bestemme at gjenlevende samboer skal arve alt, jf al § 48.^{65 66}

3.3.4 Samboere med særkullsbarn

Samboere som ikke har felles barn, men særkullsbarn, kan komme i en vanskelig situasjon. De arver ikke hverandre i kraft av loven ettersom de ikke har felles barn, og er nødt til å opprette testament dersom de skal ha arverett. Særkullsbarna til avdøde er livsarvinger og vil i kraft av pliktdelsreglene ha krav på to tredeler av avdødes formue, jf al § 29(1). Dette medfører at samboere med særkullsbarn i utgangspunktet bare kan råde over en tredel av formuen ved testament, med mindre det er gjort begrensninger i pliktdelsarven, jf al § 29(1).

3.3.5 Utvidet testasjonsfrihet, jf al § 28 b(1)2.setning

For å sikre at gjenlevende samboer ikke skal bli sittende igjen uten noe arv fra avdøde, er samboere med særkullsbarn gitt en utvidet testasjonsfrihet, jf al § 28 b(1)2.setning. Denne utvidede testasjonsfriheten går ut på at samboere med særkullsbarn kan tilgodese hverandre med 4G.⁶⁷

Dersom den gjenlevende har vært «sambuar med den avdøde i minst dei siste fem åra før dødsfallet» og «den avdøde har fastsett det i testament», vil gjenlevende samboer ha krav

---

⁶⁵ «Særkullsbarn er avdødes livsarvinger som ikke er felles livsarvinger», jf Hambro (2006) s. 61

⁶⁶ Oppgaven tar for seg dette i punkt 4.3

⁶⁷ Lødrup (2012) s. 83

på 4G før særkullsbarna har rett på arv, jf «utan omsyn til livsarvingar», jf al § 28 b(1)2.setning.

Loven oppstiller to kumulative vilkår for at samboere kan nyte godt av den utvidede testasjonsfriheten, jf al § 28 b(1)2.setning. For det første må den gjenlevende ha vært samboer med den avdøde i minst fem år, og for det andre må det være opprettet et testament der det står skrevet at gjenlevende samboer skal ha arverett før særkullsbarna.

I utgangspunktet kreves det at varigheten av samboerskapet har vart i fem år sammenhengende, men som tidligere nevnt, tar loven selv forbehold i noen tilfeller hvor man allikevel anses for å være samboer, selv om man i en tid ikke bor fysisk sammen, jf al § 28 a(2)1.setning.⁶⁸ Femårskravet er absolutt. Den gjenlevende arver ingenting dersom den ene dør etter 4 år og 6 måneder som samboere.

Hensikten med denne utvidede testasjonsfriheten er å sikre arv til den gjenlevende før den «spises» opp av pliktdelsarven til særkullsbarna. Dersom boet er lite og avdøde ikke har midler som overstiger 4G, innebærer dette at særkullsbarna ikke vil arve noen ting.⁶⁹

3.4 Al § 28 c- Uskifte

På samme måte som retten til å sitte i uskiftet bo kan ha stor betydning for ektefeller, kan også retten være av stor betydning for de gjenlevende samboerne som får denne muligheten.

Uskifte innebærer en helt eller delvis utsettelse av skifte når den ene dør. Skifteoppgjøret blir utsatt til lengstlevende samboer faller fra, eller av forskjellige grunner ønsker eller må

---

⁶⁸ Asland John, Norsk Lovkommentar til al § 28 b(1)2.setning Note 161 (Gyldendal Rettsdata) [Sitert 21.09.2013]

⁶⁹ Asland John, Norsk Lovkommentar til al § 28 b(1)2.setning Note 161 (Gyldendal Rettsdata) [Sitert 21.09.2013]

skifte i levende live.⁷⁰ Den gjenlevende samboer rår som en eier over eiendelene som overtas uskiftet, jf al § 18(1), men kan ikke gi bort fast eiendom, eller gi gaver av større verdier som står i misforhold til boet, jf al § 19(1).

3.4.1 Vilkårene for å sitte i uskiftet bo

I likhet med gjenlevende samboers arverett, er retten til uskifte forbeholdt den «som var sambuar med avdøde på dødsfallet, og har, har hatt eller ventar barn med avdøde», jf § 28 c(1). Dermed er også uskifteadgangen kun forbeholdt samboerne som har felles barn. Dette innebærer at samboere som ikke har felles barn, men som bare har særkullsbarn, ikke har rett til å sitte i uskifte etter loven, jf al § 28c(1)1.setning.

Det ble diskutert i forarbeidene om felles barn måtte være et vilkår for uskifte. Flertallet av høringsinstansene mente at dette burde være et vilkår, fordi det skapes et særlig bånd mellom samboerne som har felles barn, i motsetning til samboere som ikke har det.⁷¹ Dermed er vilkårene for rett til arv og uskifte de samme, og vurderingen av kriteriene blir derfor tilsvarende som gjennomgått ved arv.

Det er imidlertid en forskjell på reglene for arv og uskifte for samboere. Som nevnt ovenfor kan samboere med særkullsbarn og som har vært sammen i fem år, testamentere 4G på bekostning av særkullsbarnas pliktdelsarv. For å sitte i uskifte er det for det første et krav om felles barn. I de tilfellene der det bare er særkullsbarn, kan man ikke testamentere en rett for at gjenlevende skal kunne sitte i uskiftet bo, selv om de har vært sammen i fem år. Samboere med felles- og særkullsbarn trenger samtykke av særkullsbarna for å kunne sitte i uskiftet bo med dem.

---

⁷⁰ Hambro (2006) s. 46-47

⁷¹ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 40

3.4.2 Hvordan sikre gjenlevende samboers uskifterett

Al § 10 gjelder tilsvarende for samboere som for ektefeller, jf al § 28 c (2)1.setning. I de tilfeller hvor avdøde har særkullsbarn, kreves det at særkullsbarna samtykker for at gjenlevende kan sitte i uskiftet bo, jf al § 10(1)1.setning. Særkullsbarnas interesser vil gå foran gjenlevende interesser.⁷²

Myndige særkullsbarn avgjør selv om de vil samtykke til uskifte, mens det er overformynderiet som tar avgjørelsen i de tilfeller særkullsbarna er umyndige.⁷³

Det settes ingen formkrav til hvordan samtykke til uskifte gis. Skriftlig, så vel som muntlig samtykke, er godtatt. I praksis er det allikevel vanlig å fylle ut et skjema «melding om uskiftet bo».⁷⁴ Skriftlig samtykke gjør det også lettere å bevise at et samtykke er gitt, i forhold til om det bare blir gitt muntlig.

3.4.2.1 Forhåndssamtykke

For at gjenlevende samboer skal bli sikret muligheten til å kunne sitte i uskiftet bo, kan det være hensiktsmessig å skaffe forhåndssamtykke fra særkullsbarn. Lovens forarbeider sier imidlertid ingenting om forhåndssamtykke kan gis.⁷⁵ Ordlyden «avdøde ektemake» og «attlevende ektemake», jf al § 10(1)1.setning, kan tyde på at samtykke ikke kan gis av særkullsbarna før dødsfallet har inntrådt.

Selv om ordlyden indikerer at særkullsbarna må samtykke til uskifte etter personen er død, og forarbeidene er taus om dette, er al § 10(1) allikevel ikke til hinder for at man kan skaffe seg forhåndssamtykke fra særkullsbarna.⁷⁶ I juridisk teori er det konkludert med at sær-

---

⁷² Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 41

⁷³ Hambro (2006) s. 45

⁷⁴ Hambro (2006) s. 114-115

⁷⁵ Asland (2008) s. 114

⁷⁶ Hambro (2006) s. 147

kullsbarn kan gi forhåndssamtykke til uskifte.⁷⁷ Det finnes også i rettspraksis eksempler på at forhåndssamtykke til uskifte fra særkullsbarn er godtatt, jf RG.2002 s. 249. Dommen gjelder for ektefeller, men har betydning for samboere, ettersom gjenlevende samboer også må ha samtykke fra avdødes særkullsbarn for å sitte i uskifte, jf al § 28 c(2)1.setning jf § 10(1).

Fordelen med å skaffe samtykke fra særkullsbarna, er at det i utgangspunktet ikke kan trekkes tilbake.⁷⁸ Allikevel finnes det dommer som er kommet til motsatt resultat. I en dom fra Eidsivating Lagmannsrett, RG.2002 s. 459 (LE-2001-592), ble forhåndssamtykke gitt av særkullsbarna ved påtegning av et felles testament mellom ektefellene. Her ble imidlertid forhåndssamtykke senere trukket tilbake og det ble godtatt på grunn av re-integra prinsippet i avtaleloven § 39. Lagmannsrettsdommer har langt mindre vekt som rettskilde enn høyesterettsdommer, men det er allikevel av interesse å trekke frem denne dommen.

Selv om forhåndssamtykke er innhentet, er ikke den gjenlevende forpliktet til å benytte seg av uskifteretten.⁷⁹ Det er mye som kan ha forandret seg fra da man fikk forhåndssamtykke av særkullsbarna, til førstavede går bort. Selv om forhåndssamtykke er gitt, har gjenlevende valgfrihet til å skifte eller ikke, jf Rt. 1986 s.1002. Dommen sier at den gjenlevende har bestemmelsesretten helt til tingretten har utferdiget uskifteattest. Dommen omhandler en ordinær uskiftesituasjon hvor det ikke var nødvendig med samtykke fra arvingene for å sitte i uskifte, og det må derfor vises forsiktighet med å tillegge denne dommen for stor vekt. Uttalelsene er imidlertid generelle, og hovedregelen er at gjenlevende blir bundet til uskifte når uskifteattesten er utstedt.⁸⁰

---

⁷⁷ Asland (2008) s.113 Se for eksempel også Hambro (2006) s. 147 og Lødrup (2012) s. 373

⁷⁸ Asland John, Norsk Lovkommentar til al § 10 Note 41 (Gyldendal Rettsdata) [Sisert 02.09.2013]

⁷⁹ Asland (2008) s. 130

⁸⁰ Asland (2008) s. 130-131

3.4.2.2 Betingelser særkullsbarna kan sette for å samtykke til forhåndssamtykke

Når særkullsbarna samtykker til at gjenlevende får sitte i uskifte, er ikke særkullsbarna sikret at alle verdiene i uskifteboet fortsatt er tilstede når lengstlevende dør. Utgangspunktet er at gjenlevende får som eier over boet, jf al § 18(1), med unntak av å gi bort eiendom eller gaver som står i misforhold til boets samlede verdier, jf al 19(1).

Et interessant spørsmål er derfor om særkullsbarna kan sette eventuelle betingelser ved et samtykke. I Rt.2004 s. 777 nevner førstvoterende at et særkullsbarn kan gi samtykke knyttet med betingelser for at gjenlevende skal overta boet uskiftet, og viser til Rt.1992 s.374. «Hvis gjenlevende da velger å overta boet uskiftet, må vedkommende respektere slike ensidig fastsatte begrensninger», jf Rt.2004 s. 777 (avsnitt 29). Disse uttalelsene må imidlertid anses for å være et obiter dictum, fordi det ikke forelå noen samtykkesituasjon i saken.⁸¹

Når særkullsbarna gir sitt samtykke med betingelser til uskifte for gjenlevende samboer, betyr det at gjenlevende sitter i uskifte på vanlig måte, men at avtalen mellom partene supplerer kapittel III i arveloven.⁸² En typisk betingelse fra særkullsbarna er rådigheten gjenlevende har over den faste eiendommen. Særkullsbarna kan for eksempel gjøre begrensninger i gjenlevende rådighet over den ved livsdisposisjoner, sette som betingelse at den skal skiftes etter et visst antall år eller hvis den gjenlevende inngår nytt forhold osv.⁸³

3.4.3 Hvilke eiendeler er omfattet av uskifteboet

For ektefeller er formuesordningen avgjørende for omfanget av uskifteboet.⁸⁴ Arvelovens utgangspunkt er at uskifteboet omfatter eiendeler som er felleseie mellom ektefellene. Ektefeller får automatisk felleseie når de gifter seg, jf el § 58(1), med mindre de avtaler at

---

⁸¹ Asland (2008) s. 274

⁸² Hambro (2006) s. 194

⁸³ Hambro (2006) s. 203

⁸⁴ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 36-37

visse eiendeler skal holdes utenfor en eventuell deling, særøie, jf el § 42. Ektefeller kan imidlertid ved opprettelsen av ektepakt avtale at gjenlevende skal ha rett til å sitte med avdødes særøie eller deler av særøie, jf el § 43(1).

Utgangspunktet for ektefeller er derfor at de kan sitte i uskifte med alle eiendeler i felleseie. Ettersom samboere ikke har noe slik formuesordning som ektefeller, må loven avgrense hvilke eiendeler som skal inngå i uskifteretten. Eiendelene gjenlevende samboer kan sitte i uskifte med står i § 28c (1)bokstav a og b, og omfatter felles bolig og innbo samt fritidsbolig og bil som tjente til samboernes «felles bruk», jf al § 28 c(1)b).

I høringsnotatet ble det foreslått at retten til uskifte etter loven kun skulle omfatte felles bolig og innbo. Disse eiendelene ble ansett for å være de eiendelene gjenlevende hadde størst behov for å overta uskiftet. Den gjenlevende hadde ikke trengt å flytte fra hjemmet, og gjenlevende kunne hovedsakelig fortsette å ha en tilsvarende levestandard som tidligere.⁸⁵

Allikevel gir loven i tillegg rett til å sitte i uskifte med både bil og fritidseiendom med innbo som tjente til samboernes «felles bruk», jf § 28 c(1)b). Årsaken til at uskifteadgangen ble utvidet, har sammenheng med gjeldsansvaret som pålegges den gjenlevende.

3.4.3.1 «Felles bustad», jf al § 28 c(1)a)

Loven gir gjenlevende rett til å sitte i uskifte med «felles bustad», jf al § 28 c(1)a). Hva som anses for å være «felles bustad» vil være den faste boligen samboerne bor i da den første dør, jf al § 28 c(1)a). Det spiller ingen rolle om den ene av samboerne bodde i boligen før den andre flyttet inn, eller om samboerne skaffet boligen sammen.⁸⁶

---

⁸⁵ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 29

⁸⁶ Eeg (FAB 2010) s. 49

Vilkåret er at boligen må være «felles», jf al § 28 c(1)a). Hva som inngår i dette vilkåret kan by på avgrensningsspørsmål. For eksempel vil sannsynligvis en pendlerbolig falle utenfor vilkåret «felles bustad», fordi en pendlerbolig vanligvis bare vil være en bolig for den ene samboeren.⁸⁷

Bolig trenger imidlertid ikke å være knyttet til fast eiendom.⁸⁸ Både husbåt, campingvogn eller bobil kan kvalifiseres som felles bolig.⁸⁹ Vurderingen blir om samboerparet faktisk bodde her og om dette utgjorde parets «felles bustad», jf al § 28 c(1)a).⁹⁰

3.4.3.2 «Innbu», jf al § 28 c(1)a)

Loven gir også rett for gjenlevende å sitte i uskifte med «innbu» som er i den felles boligen, jf al § 28 c(1)a). Hva som anses som innbo kan også by på avgrensingsproblem. Det er ikke alt i boligen som er naturlig å karakterisere som innbo, og det kan være vanskelig å trekke en grense mellom hva som anses som innbo og hva som faller utenfor. Kontanter og verdipapirer vil for eksempel ikke anses som innbo, og må derfor holdes utenfor uskifteboet.⁹¹

3.4.3.3 Sammenlikning med ekteskapsloven

Al § 28 c(1)a) bruker begrepet «innbu» i forhold til el § 33 som bruker begrepet «vanlig innbo». Etersom arveloven ikke bruker begrepet «vanlig innbo», må det spørres om innboet som omfattes av arveloven er ment å rekke lenger enn «vanlig innbo», jf el § 33.

---

⁸⁷ Eeg (FAB 2010) s. 49-50

⁸⁸ Lødrup (2012) s. 408

⁸⁹ Asland John, Norsk lovkommentar til al § 28 c Note 166 (Gyldendal Rettsdata) [Sisert 30.08.2013]

⁹⁰ Eeg (FAB 2010) s. 50

⁹¹ Asland (2008) s. 504

Det er i lovkommentaren til el § 33 uttrykkelig nevnt at «vanlig» innbo innebærer at mer kostbare antikviteter og kunstverk faller utenfor. Imidlertid vil grensen i noen grad avhenge av «ektefellenes økonomiske situasjon og stilling for øvrig», jf. NOU 1987: 30 s. 106.⁹²

Til motsetning er det er i forarbeidene til arveloven gitt uttrykk for at også særlige verdifulle eiendeler i prinsippet kan omfattes av uskifteboet, som for eksempel kunst og antikviteter. Videre gir forarbeidene uttrykk for at det allikevel må trekkes en grense mot store samlinger av for eksempel kunst, antikviteter og investeringsobjekter, og at store samlinger ikke skal vurderes som innbo selv om de befinner seg i boligen.⁹³

3.4.3.4 «Bil og fritidseiendom», jf al § 28 c(1)b)

Videre gir loven rett for gjenlevende å sitte i uskifte med bil og fritidseiendom, dersom disse tjente til «felles bruk», jf al § 28 c(1)b). For at vilkåret «felles bruk» skal være oppfylt, trenger ikke nødvendigvis begge samboerne bruke bilen, men bilen må som utgangspunkt inngå i gjøremål, i og for familien.⁹⁴

Innboet i fritidseiendommen kan også overtas uskiftet, jf al § 28 c(1)b). Vurderingen av hva som anses som innbo blir den samme som innbo i boligen.⁹⁵

---

⁹² Sverdrup Tone, Norsk Lovkommentar til ekteskapsloven § 33 Note 136 (Gyldendal Rettsdata) [Sisert 28.09.2013]

⁹³ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 48

⁹⁴ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 49

⁹⁵ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 48

3.4.4 Hva med innbo og eiendeler som blir ervervet etter at uskifteboet er opprettet?

Al § 28 c(4) sier at alt den gjenlevende samboer er eller blir eier av, og som «hører naturlig saman med dei egedelane han eller ho har tatt over uskift, går inn i uskifteboet». Hva som «hører nautleg saman med» kan by på problemer.

Departementet kom frem til, etter en rimelighetsvurdering, at eiendeler som naturlig hører sammen med uskifteboet, vil inngå i uskifteboet, selv om de er ervervet etter at uskifteboet er opprettet.⁹⁶ Kjøper man nye møbler fordi de andre møblene er utslitt, etter at uskifteboet er opprettet, vil møblene inngå i uskifteboet. Dersom boligen på grunn av oppussing stiger i verdi, vil også denne verdistigningen inngå.⁹⁷ Hadde ikke reglene vært utformet slik ville uskifteboet blitt tæret ned ved forbruk og salg, uten at boet ville bli erstattet av noe annet.⁹⁸

Også i de tilfellene der den gjenlevende selger boligen og kjøper en rimeligere bolig, sier forarbeidene at både den nye boligen og overskuddet fra salget fra den gamle boligen, inngår i uskifteboet.⁹⁹ Dersom man selger boligen for å kjøpe seg en mindre bolig og overskuddet fra salget er 1 500 000 millioner kroner, skal dette økonomiske overskuddet inngå i uskifteboet.¹⁰⁰ Her er Torstein Frantzen uenig.¹⁰¹ Han mener at dersom gjenlevende har tatt over en leilighet uskiftet og deretter selger denne, vil ikke den nye boligen uten videre høre sammen med den gamle, bortsett fra at den tjener samme formål som er å være gjenlevendes bolig. Han mener derfor at det riktige blir å skifte netto salgsvederlag.¹⁰²

---

⁹⁶ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 41

⁹⁷ Asland John, Norsk Lovkommentar til al § 28 c(4) Note 172 (Gyldendal Rettsdata) [Sisert 17.09.2013]

⁹⁸ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 41-42

⁹⁹ Lødrup (2012) s. 409

¹⁰⁰ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 41-42

¹⁰¹ Frantzen (LOR 2009) s. 396

¹⁰² Frantzen (LOR 2009) s. 396

3.4.5 Kan retten til uskifte omfatte mer enn èn bolig, fritidsbolig og bil

I dagens samfunn er det ikke uvanlig å eie mer enn en bolig, bil eller fritidseiendom. I alle fall er det grunn til å tro at mange familier eier mer enn en bil eller fritidseiendom. Spørsmålet er om gjenlevende samboer har rett til å sitte i uskifte med flere biler eller fritidseiendommer.¹⁰³

Ordlyden i al § 28 c(1)a gir ingen klare svar på dette, jf «felles bustad og innbu». Loven presiserer ikke om «felles bustad...» er en eller flere boliger. For å ha forhindret denne usikkerheten kunne lovteksten ha vært utformet mer presis, ved for eksempel å presisere «ein» eller «fleire» i lovteksten. Ettersom det ikke er det, blir man ikke ved en ren ordlydsfortolkning klok på hva som virkelig menes.

I forarbeidene er det imidlertid gitt uttrykk for at uskifte kan omfatte flere biler. Dette forutsetter at alle bilene tjente til felles bruk.¹⁰⁴

Reelle hensyn kan også trekkes inn i vurderingen om det bør settes begrensninger på hvor mange fritidseiendommer og biler gjenlevende kan overta uskiftet. Dersom uskifteretten kun omfatter én fritidseiendom, kan resultatet bli noe tilfeldig alt ettersom samboerne har valgt å eie en fritidseiendom hver eller om de hadde én i sameie. Ettersom loven bare gir rett til uskifte for fritidseiendom og bil som tjente til «felles bruk», trekker dette hensynet i retning at uskifteretten bør omfatte flere fritidseiendommer og biler.¹⁰⁵

Det kan imidlertid bli problematisk for gjenlevende å overta flere fritidseiendommer og biler, ettersom gjenlevende må vedlikeholde og dekke alle utgiftene selv.¹⁰⁶ Derfor trekker

---

¹⁰³ Frantzen (LOR 2009) s. 393

¹⁰⁴ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 49

¹⁰⁵ Frantzen (LOR 2009) s. 394

¹⁰⁶ Frantzen (LOR 2009) s. 394

dette hensyn mot at uskifteadgangen bør settes til antallmessig begrensning på én per eiendel.¹⁰⁷

Selv om loven, forarbeidene eller reelle hensyn ikke gir noen klare svar, taler en ren ordlydsfortolkning for at uskifteretten omfatter flere fritidseiendommer og biler, jf al § 28 c(1)a og b. Torstein Frantzen kommer også til samme konklusjon i hans artikkel «Rett til arv og uskifte for samboere».¹⁰⁸

3.4.6 Eiendeler som ikke omfattes av uskifteboet

Det er mange eiendeler gjenlevende hadde hatt større nytte av å overta uskiftet, enn de eiendelene loven gir rett til, jf al § 28 c(1) a og b.

Eiendeler som ikke omfattes av uskifteretten er blant annet bankkonti, verdipapirer og kontanter. Andre eksempler er båt, motorsykkel, campingvogn, bobil, store samlinger (som ikke inngår i innboet), utleieeiendom og næringsseiendom. Campingvogn og bobil kan imidlertid tenkes å være omfattet av uskifteretten, dersom dette utgjør parets felles bolig.¹⁰⁹

3.4.7 Gjeldsansvaret, jf al § 28 d

Den gjenlevende samboer blir ansvarlig for alle avdødes forpliktelser, og ikke bare forpliktelsene som hviler på eiendelene gjenlevende har rett til å overta uskiftet, jf al § 28 d. Ettersom gjenlevende kan bli ansvarlig for mye gjeld, er det viktig at det blir foretatt nøye vurderer om hva som lønner seg å gjøre. Gjenlevende har derfor rett til å utferdige proklama, jf § 28 d, og det er mulig for gjenlevende å kreve de opplysninger som er nødvendige for å vurdere avdødes stilling. Slike opplysninger kan hentes fra ligningsmyndighetene, banker

---

¹⁰⁷ Frantzen (LOR 2009) s. 394

¹⁰⁸ Frantzen (LOR 2009) s. 396

¹⁰⁹ Asland John, Norsk lovkommentar til al § 28 c(1)a Note 166 (Gyldendal Rettsdata) [Sisert 22.09.2013]

og forsikringsselskaper, jf § 28 g(3).¹¹⁰ Dette er for å hindre at gjenlevende går inn i et uskiftet bo som vil føre med seg større økonomiske problemer enn fordeler, på grunn av avdødes gjeld.

Regelen om gjenlevendes gjeldsansvar tilsvareer regelen som gjelder for ektefeller, men virkeligheten bak er ikke den samme. Ektefeller blir også ansvarlige for hele avdødes gjeld, men til gjengjeld har de som utgangspunkt rett til å sitte i uskifte med hele boet, jf al § 9(1). Den gjenlevende samboer har etter loven bare rett til å sitte i uskifte med bolig, innbo, bil og fritidseiendom, jf al § 28 c(1) a og b. Dersom avdøde har mye gjeld som stammer fra andre eiendeler enn det gjenlevende får overta uskiftet, kan det virke urettferdig at gjenlevende allikevel må overta all avdødes gjeld. Etter departementets vurdering vil verdiene i de fleste samboerskap ligge i disse fire eiendelene, og det er som regel her gjeldsforpliktelsene først og fremst vil knytte seg.

Det var ikke mulig for departementet å lage regler som slår rimelig ut i alle tilfeller.¹¹¹ Dersom reglene skulle vært annerledes i dag, eller gjort mer omfattende, ville reglene blitt enda mer komplisert enn de allerede er fra før av. Dette ville ført til mer uoversiktlige regler, og flere hadde slitt med å forstå dem. Formålet med reglene er å gjøre dem mest mulig klare for flest mulig. Derfor falt departementet ned på reglene som gjelder i dag, slik at lovens ordning gir flertallet en hensiktsmessig løsning.

Dersom lovens ordning ikke er til fordel for den gjenlevende, kan det derfor være best ikke å overta boet uskiftet, men heller motta arv fra avdøde.¹¹²

---

¹¹⁰ Lødrup (2012) s.407

¹¹¹ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 40-41

¹¹² Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 40-41

3.5 § 28 b(3)- Valget mellom arv og uskifte

Det er ikke mulig å ta i mot arv fra avdøde og samtidig overta boet uskiftet, jf § 28 b(3). Gjenlevende samboer må velge mellom å motta arv fra avdøde samboer etter § 28 b(1), eller velge å sitte i uskiftet bo med visse av avdødes eiendeler etter § 28 c(1)a og b.

Dersom den gjenlevende velger å ta i mot arv fra avdøde istedenfor å sitte i uskifte, kan ikke gjenlevende senere ombestemme seg og sitte i uskiftet bo. Velger den gjenlevende arv fra avdøde, skiftes boet, og når boet er skiftet så er det skiftet.

Det er motsatt dersom den gjenlevende først vil sitte i uskiftet bo, men senere ombestemmer seg og vil ha arv fra avdøde i stedet. Gjenlevende vil da fortsatt ha krav på arv fra avdøde, jf al 28 b(3).

Dersom man ikke velger å skifte på dødstidspunktet til avdøde, men senere velger å gjøre det, oppstår spørsmålet om hvilket tidspunkt for beregning av grunnbeløpet som skal legges til grunn for arven den gjenlevende nå skal ha etter førstavdøde.¹¹³ Som tidligere nevnt forandrer grunnbeløpet seg 1.mai hvert år i takt med lønns- og prisutviklingen, jf folketrygdloven § 1-4. Dersom man først velger å sitte i uskifte, og man flere år senere velger arv istedenfor, er grunnbeløpet steget flere tusen kroner. Differansen mellom grunnbeløpet på dødstidspunktet og grunnbeløpet når man velger å skifte kan være stor.

Spørsmålet ble behandlet i Hålogaland Lagmannsrett RG 2007 s. 318. Her kom retten til at det var skiftetidspunktet som var avgjørende for beregningen av grunnbeløpet, ikke grunnbeløpet ved dødsfallet. Departementet er også enig i at dette må være det rimeligste syn.¹¹⁴

---

¹¹³ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 48

¹¹⁴ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 48

3.5.1 Arv eller uskifte- hva lønner seg

Hva som lønner seg for den enkelte kommer an på den enkeltes livssituasjon. Hvordan den enkeltes økonomi er og hvor mye gjeld som påhviler uskifteboet, har mye å si.¹¹⁵ Den gjenlevende bør derfor nøye vurdere hva som anses best.

Det kan ofte lønne seg å ta over boet uskiftet dersom gjenlevende har kommet langt i live, eller i tilfeller der det er sannsynlig at vedkommende ikke inngår nytt forhold. I de tilfeller der gjenlevende kan overta både bolig, bil og fritidseiendom kan dette være gunstig å gjøre. Selv om dette er det som oftest lønner seg, er det allikevel en konkret vurdering som må foretas i hvert enkelt tilfelle.¹¹⁶

I de tilfeller der gjenlevende er yngre, kan ofte uskifte være et dårlig alternativ. Som regel vil yngre mennesker ha mye gjeld, og sannsynligheten for at gjenlevende vil inngå nytt forhold/gifte seg senere, er stor.¹¹⁷

3.5.2 Reglene for uskifte faller skjevt ut

Det er gitt flere eksempler ovenfor på at mange spørsmål vedrørende uskifte enda ikke kan sies å være avklart. Nedenfor vil jeg gjøre rede for noen eksempler som viser hvor tilfeldige regler er.

3.5.2.1 De sparsommelige

Samboere som ikke har investert i bolig, bil eller fritidsbolig, men har mye sparepenger på konto, blir ikke vernet av uskiftereglene i loven, ettersom samboere ikke får overta bankkonto eller kontanter i uskifte, jf al § 28 c(1)a og b. Det hjelper ikke at pengene de sparer skal brukes til hus eller bil, så lenge eiendelene ikke er kjøpt enda.

---

¹¹⁵ Regjeringen (2013) nr. 4

¹¹⁶ Regjeringen (2013) nr. 4

¹¹⁷ Lødrup (2008) s. 360-361

3.5.2.2 De som har «alt»

Samboere som har tatt opp mye lån for å få råd til bolig, bil og fritidseiendom, og ikke har noen penger på konto, er i motsetning til de sparsommelige, godt vernet av uskifteretten i loven. Den gjenlevende får da muligheten til å sitte i uskifte med alle eiendelene, og fortsatt opprettholde tilsvarende levestandard som tidligere, jf al § 28 c(1)a og b. Dette forutsetter at gjenlevende i så fall tar over gjelden til avdøde, jf al § 28 d.

Dersom avdøde hadde 1 000 000 kroner i banken og et lån på 1 000 000 på huset, vil bankinnskuddet kunne kreves skiftet. Hadde avdøde i stede valgt å nedbetale gjelden på boligen med pengene i banken, ville livsarvingene ikke kunne krevd dette skiftet.¹¹⁸

La oss si at et eldre samboerpar har solgt huset de eide sammen, og flyttet inn i en eldrebolig som de leier. Denne eldreboligen er mer tilrettelagt for paret, og paret har på grunn av salg av huset, mye penger på konto. Dersom en av dem skulle falle fra, har den gjenlevende ingenting å sitte i uskifte med, fordi bankinnskudd ikke inngår i uskifteretten, jf al § 28 c(1) a og b.

Eksemplene ovenfor er ikke uvanlige i det virkelige liv, og de viser at reglene kan falle veldig skjevt ut.

3.6 Utvide eller begrense samboers rett til arv og uskifte ved testament

Dersom samboere enten vil utvide eller begrense retten til arv og uskifte, er dette mulig å gjøre dersom det opprettes testament.

3.6.1 Utvide

3.6.1.1 Arv

Loven gir gjenlevende samboer bare en begrenset arverett på 4G, jf al §§ 28 b(1)1.setning. Selv om loven setter denne begrensningen, betyr ikke dette at samboere er helt avskåret for

---

¹¹⁸ Frantzen (LOR 2009) s. 401

å sikre hverandre på andre måter. Dersom samboere vil tilgodese hverandre med mer, må det opprettes testament.

Arveloven setter imidlertid noen begrensninger for denne testasjonsfriheten som jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven. Dersom arvelater har livsarvinger, er gift, eller er samboer med felles barn er deler av formuen til arvelateren forbeholdt disse, jf al §§§ 29, 6 og 28 b.

3.6.1.2 Uskifte

Det kan tenkes at samboerparet ikke har noen av de eiendelene som loven gir rett til å sitte i uskiftet bo med.¹¹⁹ Det kan tenkes at de leier bolig istedenfor å eie, eller har båt istedenfor fritidseiendom.

Loven åpner for at samboere som ønsker å sitte i uskifte med andre eiendeler enn de loven nevner, kan fastsette dette i testament, eller arvingene kan samtykke til dette, jf al § 28 c(1)2.setning. Som oppgaven har nevnt tidligere, er det ikke mange som benytter seg av muligheten til å skrive testament. Derfor får, i mange tilfeller, ikke gjenlevende samboer sitte igjen med de eiendelene som også hadde vært viktig for å opprettholde en tilsvarende levestandard, for eksempel bankkonto og kontanter. Dersom det er særkullsbarn må disse samtykke til en utvidelse av uskifteadgangen, selv om det er opprettet testament, og det er ikke alltid like lett å skaffe.¹²⁰

Utvidelsen av uskifterettighetene gjør at samboere kan få samme uskifteadgang slik som ektefeller. Mest praktisk er at man bestemmer i testament at uskifteboet skal gjelde hele boet. Dette gjør at man i så fall slipper grensedragningen om hva som skal skiftes og hva

---

¹¹⁹ Eeg (FAB 2010) s. 51

¹²⁰ Asland John, Norsk lovkommentar til al § 28 c(1)2.setning Note 169 (Gyldendal Rettsdata) [Sitert 19.10.2013]

som ikke skal skiftes. Som oppgaven har vist tidligere, kan det være ganske så innviklet å fastsette hva som inngår i uskifteboet med tanke på for eksempel hva som anses som innbo. Har man en utvidet rett slik at uskifteretten skal gjelde hele boet, slipper man derfor grensedragningen.

3.6.2 Begrense

3.6.2.1 Arv og uskifte

I forarbeidene ble det drøftet om det var ønskelig med en lovbestemt arv for samboere eller ikke. Hensynet for å ivareta gjenlevende samboer veide tyngst, og førte til at legalarven ble innført. I forarbeidene kom det imidlertid også frem hensyn mot en lovregulering av arveretten.¹²¹ Samboere som ikke ønsker at legalarverettighetene skal gjelde for dem, er ivare tatt gjennom §§ 28b (2) og 28 c (3).¹²² Bestemmelsene åpner for at samboerne i testament kan fraskrive seg arve- og uskifterettighetene, jf al §§ 28 b(2) og 28 c(3).

Loven oppstiller to kumulative vilkår som må være oppfylt. Fraskrivelsen må for det første gjøres i testament, jf al §§ 28 b (2) og 28 c(3). Videre er det en forutsetning at begrensningen gjøres kjent for samboeren. Kunnskapskravet er strengt og er det samme som gjelder for ektefeller, jf al § 7(1).¹²³ Det er ikke alltid like enkelt å bevise at kunnskapskravet virkelig er oppfylt, og det kan være hensiktsmessig å få en dokumentasjon på dette.

Selv om kunnskapskravet som hovedregel gjelder absolutt, er det ikke alltid mulig for testator å fortelle samboeren om fraskrivelsen. Loven har tatt forbehold om dette i al §§ 28 b(2) og 28 c(3). For at kunnskapskravet ikke trenger å være oppfylt, må det være «umogelig» eller «urimeleg vanskeleg» å varsle samboeren, jf al §§ 28 b(2)2.setning og 28 c(3)2.setning.

---

¹²¹ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 11-16

¹²² Lødrup (2012) s. 82

¹²³ Lødrup (2012) s. 82

Siden det ikke er lenge siden kapittel III A trådte i kraft, finnes det derfor ikke noe rettspraksis som fastlegger hva som ligger i vilkårene «umogeleg» eller «urimeleg vanskeleg». Imidlertid har al § 57(3), som gjelder tilbakekall av gjensidige testamenter, samme ordlyd som både al §§ 7, 28 b(2) og 28 c(3), og det er derfor hensiktsmessig å se på rettspraksis fra al § 57(3).

I Rt.1979 s. 922 var spørsmålet for Høyesterett om et tilbakekall av et felles testament var ansett for å være gyldig, selv om kunnskapskravet ovenfor mannen ikke var oppfylt. Høyesterett anså tilbakekallingen som gyldig fordi mannen på dette tidspunktet var så mentalt redusert at det ikke var noen hensikt å underrette han om tilbakekallingen, jf Rt.1979 s. 922 (på side 929).

Det må vurderes konkret i det enkelte tilfellet om en varsling kan unnlates.¹²⁴

3.7 Samboere som faller utenfor arveloven kapittel III A

Som tidligere nevnt er det mange samboere som ikke oppfyller kravene til å motta arv eller sitte i uskifte med eiendelene etter avdøde, fordi man ikke har felles barn, jf al §§ 28 b(1) og 28 c(1). Samboere som omfattes av reglene, kan tenkes ikke å bli sikret i den grad de ønsker.

Derfor er det i en oppgave som denne, også viktig å nevne andre måter samboere kan sikre hverandre økonomisk på. Samboere kan gi hverandre gaver mens de lever, de kan opprette testament, de kan tegne livsforsikringer og de kan i visse tilfeller bli tilkjent vederlag ved den enes død. Jeg vil nedenfor gjennomgå disse mulighetene.

---

¹²⁴ Lødrup (2012) s. 73

4 Rettigheter etter avtale

4.1 Innledning

Jeg har valgt å kalle dette kapitlet «rettigheter etter avtale». Med avtale mener jeg i denne sammenhengen begrepet i en videre forstand, og er ment å dekke alle disposisjoner arvelater foretar seg.

For det første er det viktig for samboere å være klar over hva de kan gjøre med formuen og eiendelene sine mens de er i live, og hvilke begrensninger som settes når de i levende live vil bestemme over hva som skal skje med formuen etter at man er død. Nedenfor vil jeg forsøke å gjøre rede på grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner, og gi svar på hva man kan og ikke kan råde over.

Arveloven oppstiller regler for fordelingen av en persons formue og eiendeler når en person dør. Det er mulig, til en viss grad, å gjøre andre fordelinger enn loven ved å opprette testament.¹²⁵ Det er også mulig å sikre den gjenlevende på andre måter, som for eksempel å tegne forsikringer. En livsforsikring gir den gjenlevende en økonomisk sikkerhet i tilfelle en skulle falle fra.

4.2 Livsdisposisjon og dødsdisposisjon

4.2.1 Livsdisposisjon

Det er viktig å trekke en grense mellom livsdisposisjoner og dødsdisposisjoner, fordi skillet er sentralt i arveretten.¹²⁶ En person kan disponere over eiendelene sine som han vil, så lenge disposisjonen er å anse som en livsdisposisjon. I utgangspunktet er det ingenting i veien for at en person gir bort hele formuen til samboeren sin, så lenge dette blir gjort når

---

¹²⁵ Unneberg (2009) s. 13

¹²⁶ Unneberg (2009) s. 75

personen er i live.¹²⁷ Samboere er fritatt for arveavgiftsplikten på samme måte som ektefeller, jf arveavgiftsloven § 4(4).

4.2.2 Dødsdisposisjon

Dersom oppfyllelsen av gaven ikke er ment å skje før etter at personen er død, blir disposisjonen å anse som en dødsdisposisjon.¹²⁸ En dødsdisposisjon omfattes av de arverettslige reglene.¹²⁹ Disposisjonen må gjennomføres i testament, jf al § 48, og disposisjonen kan ikke krenke den lovbestemte arven til livsarvingene, jf al § 29(1), samboeren, jf al § 28 b eller ektefellen, jf al § 6.

Det er vanskelig å angi en helt presis grense mellom en livs- og dødsdisposisjon. Arveloven inneholder ingen generell bestemmelse som gir anvisning på hvordan grensen mellom disposisjonene skal trekkes, men lovens § 48 gir en indikasjon på grensedragningen. Her står det at den som har fylt 18 år kan «i testament» bestemme «kva som skal gjerast med det han let etter seg når han døyr», jf al § 48.¹³⁰ Bestemmelsen gir uttrykk for at testamentreglene gjelder ved disposisjoner som omhandler hva som skal skje med arvelaters formue etter hans død.

Loven oppstiller også to bestemmelser med tilsvarende ordlyd, jf al §§ 35 og 53, som også kan være med på å gi en anvisning på hvor grensene skal trekkes. Bestemmelsene sier at gaver som er ment og oppfylles etter at giveren er død og gaver gitt på dødsleie, er å anse som en dødsdisposisjon. Dette betyr at disse gavene må skrives i testament for å være gyldig, samtidig som gavene ikke kan krenke pliktdelsarven, arven forbeholdt samboer eller ektefelle, jf al §§ 29, 6 og 28 b(1).

---

¹²⁷ Hambro (FAB 2011) s. 128

¹²⁸ Hambro (FAB 2011) s. 128

¹²⁹ Unneberg (2009) s. 75

¹³⁰ Hambro (FAB 2011) s. 127

Ut over dette har ikke arveloven noen regler for hvor skillet skal trekkes. De sentrale rettskildene for grensedragningen mellom livs- og dødsdisposisjoner er juridisk teori og høyesterettspraksis.¹³¹

4.2.3 Grensedragningen

Ettersom loven ikke presiserer hvor skillet mellom de ulike disposisjonene går, har flere forfattere i juridisk teori prøvd å stille opp kriterier som skal legges til grunn for at en disposisjon er å anse som en livs- eller dødsdisposisjon.¹³²

Det er imidlertid rettspraksis som har fastsatt at det må foretas en konkret skjønnsmessig vurdering om gaven er ment å oppfylles før eller etter at arvelater er død. «Realitet» har blitt ansett som et avgjørende vilkår.¹³³ Har gaven blitt gjennomført og hatt en realitet for arvelateren mens han enda er i live, er disposisjonen å anse som en livsdisposisjon, men dersom gaven ikke har noen realitet før arvelater har falt bort, er den å anse som en dødsdisposisjon.

Et eksempel på grensedragningen er Rt. 1961 s. 935. Her påpekte Høyesterett at gaveretts-handelen, verken for giver eller mottaker, «innebar eller var ment å innebære noen realitet utover at den skulle sikre at mottakeren etter giverens død og uberørt av en mulig skiftebe-handling ble eier av den faste eiendom...», jf Rt.1961 s. 935 (på side 937). Dermed var disposisjonen å anse som en dødsdisposisjon som krenket pliktdelsarven, og var derfor ikke gyldig.

---

¹³¹ Hambro (FAB 2011) s. 127

¹³² Se for eksempel: Lødrup (2012), Hambro (FAB 2011)

¹³³ Hambro (FAB 2011) s. 130

4.2.3.1 Rt.2007 s. 776

Et nyere eksempel som behandler spørsmålet om grensen mellom en livsdisposisjon eller dødsdisposisjon ved avtale mellom et samboerpar, er Rt.2007 s.776. Spørsmålet var hvilken realitet disposisjonen hadde for arvelater, og dommen henviser til Rt.1961 s. 935. Her hadde den ene samboeren overført halve boligeiendommen til samboeren sin, og spørsmålet var om dette var en livs- eller dødsdisposisjon. Førstvoterende uttalte at spørsmålet om avtalens oppfyllelse, og dermed om hvorvidt den hadde realitet for giveren, måtte bero på «en helhetsvurdering der utgangspunktet må tas i den konkrete virkning avtalen fikk for giveren, og der den formelle gjennomføringen av avtalen vil inngå som ett av flere momenter», jf Rt.2007 s. 776 (avsnitt 35).¹³⁴

Under dissens (4-1) kom Høyesterett til at avtalen som regulerte eierforholdene til samboerparets felles eiendeler, hadde en realitet for avtalepartene. Avtalen ble ansett som en livsdisposisjon, og den brøt derfor ikke med arvelovens pliktdelsregler for livsarvingene. Det at overdragelsen av boligen verken ble tinglyst eller at det var foretatt noen andre formelle steg, ble ikke tillagt vekt, jf Rt.2007 s. 776 (avsnitt 59).

4.2.3.2 Rt.2008 s. 1589

Den nyeste høyesterettsdommen, Rt.2008 s. 1589, viser både til Rt.1961 s. 935 og Rt.2007 s.776. Spørsmålet for Høyesterett var om en overdragelse fra mor til sønn av en andel i et borettslag, skulle kjennes ugyldig som en dødsdisposisjon, jf al §§ 53 og 35. Moren bodde fortsatt i leiligheten selv etter overdragelsen til sønnen, og det var hun som utad fremsto som eier. Overdragelsen til sønnen var ikke ment som en reell overdragelse så lenge moren levde, og hadde heller ikke fått slik virkning. Høyesterett kom frem til at hensikten med overdragelsen var å gjøre de to andre søsknene arveløse. En enstemmig Høyesterett kom til at overdragelsen av andelen var å anse som en dødsdisposisjon og derfor var ugyldig.

---

¹³⁴ Hambro (FAB 2011) s. 131

4.2.3.3 LB-2013-42957

Et annet eksempel på samboerforhold og gaveoverføring, har vi fra en dom avsagt i Borgarting lagmannsrett i år. Som kjent har ikke lagmannsrettsdommer like stor rettskildemessig betydning som høyesterettsdommer, men det er interessant å se på dommen allikevel, da den er helt ny.

Saken gjaldt et samboerpar hvor paret i 1999 hadde inngått avtale og ektepakt med overføring av ¼ av eiendommen fra mannen til kvinnen. Samlivet tok slutt bare noen måneder etter denne avtaleinngåelsen og de hadde ikke inngått ekteskap. Da mannen døde i 2011 fremsatte kvinnen krav mot dødsboet om å få utbetalt ¼ av provenyet etter salg av eiendommen, basert på at hun var deleier. Hun fikk medhold av lagmannsretten fordi avtalen mellom henne og mannen ikke forutsatte at de måtte inngå ekteskap, og eiendomsretten var ikke falt bort i mellomtiden.

Dommen gir et bilde på at avtaler om eierforholdet har stor betydning så lenge disposisjonen er å anse som en livsdisposisjon.

4.3 Testament

4.3.1 Testasjonsfrihet, jf al § 48

Arveloven peker ut hvem som er arvinger etter avdøde, og stort sett stemmer fordelingen med hva arvelater foretrekker.¹³⁵ Dersom lovens ordning ikke fungerer for den enkelte, og man ønsker en annen fordeling, åpner loven med enkelte begrensninger, muligheten for dette. Testasjonsfriheten er et anerkjent prinsipp i norsk arverett, og kommer til uttrykk i al § 48. Grunnlaget for testasjonsfriheten er at arv er noe som burde tilfalle de personene som stod arvelateren nærmest. Testasjonsfriheten kan også være et utslag av eiendomsretten, ved at man i levende live bestemmer hvem og hva pengene brukes på. Derfor burde det

---

¹³⁵ Lødrup (2012) s. 35

også være, til en viss grad, slik at man kan bestemme hva som skjer med formuen etter ens død.¹³⁶

Som utgangspunkt gjelder testasjonsfriheten absolutt. Det vil si at man som hovedregel kan testamentere bort alt man eier og har til hvem man vil. Imidlertid er dette bare utgangspunktet. Testasjonsfriheten har tre viktige begrensninger, hvor særlig de to første er av størst interesse i denne sammenhengen.¹³⁷ De viktigste to begrensningene gjelder dersom man har livsarvinger, jf al § 29, og dersom man er gift, jf al §§ 6 og 7. Loven setter da forbud mot å råde over hele formuen ved testament, fordi visse deler er forbeholdt livsarvingene og ektefellen. Det samme gjelder for samboere som oppfyller vilkårene for arv, jf al § 28 b.

Testasjonsfriheten er også begrenset for barn som ikke er gitt den oppfostringen de har krav på, og de er forbeholdt en viss del av det arvelateren etterlater seg, jf al § 36.

4.3.2 Livsarvingenes pliktdelsarv, jf al § 29

Loven gir livsarvingene til avdøde en pliktdelsarv på to tredeler av formuen, jf al § 29. Avdøde har ikke mulighet til å krenke livsarvingenes pliktdelsarv ved testament, jf al § 29(1). Når avdøde har livsarvinger, kan avdøde bare råde over en tredel av formuen ved testament, ettersom livsarvingene er forbeholdt to tredeler av avdødes formue, jf al § 29. Pliktdelsreglene setter vesentlige skranker for arvelaters mulighet til å fordele arven etter seg.¹³⁸

4.3.3 Velstående mennesker kan gjøre som de vil

Loven åpner allikevel for at avdøde kan begrense livsarvingens pliktdelsarv oppad til 1 000 000 kroner per livsarving, jf al § 29(1)2.setning. Arveloven gir med dette en utvidet

---

¹³⁶ Lødrup (2011) s. 44-45

¹³⁷ Asland (FAB 2012) s. 162

¹³⁸ Unneberg (2009) s. 15

testasjonsfrihet ved større formuer, og denne muligheten kom inn i loven i 1918.¹³⁹ Stadig flere i Norge blir rikere og rikere, og i dagens samfunn er ikke 1 000 000 kroner å anse som veldig mye penger. Denne begrensningen av pliktdelsarven, innebærer at mange i dag allikevel gis store muligheter til å råde over formuen gjennom testament.

Begrensningen av pliktdelsarven er ikke endret siden 1985. 1 000 000 kroner i dag er mye mindre enn 1 000 000 var i 1985. Faktisk tilsvarer 1 000 000 i 1985 2 100 000 kroner i 2011. Ved boligpriser er forskjellen enda større. I 1985 var gjennomsnittsprisen per kvadratmeter 4 100 kroner for eneboliger og 5 300 for leiligheter, mens gjennomsnittsprisen per kvadratmeter i 2012 var 19 900 for eneboliger og 36 000 for leiligheter. Dette er en økning på 485 % for eneboliger og 679 % på leiligheter.¹⁴⁰

Dersom man kjøpte et hus for mange år siden, er huset i dag mest sannsynlig steget mange millioner i verdi, jf tallene ovenfor. Ettersom pliktdelsarven fortsatt er begrenset til 1 000 000 kroner per livsarving, betyr det at velstående mennesker stort sett kan gjøre som de vil med arven, dersom de oppretter testament.

Dette kan illustreres med et eksempel. Huset man kjøpte for mange år siden er steget betraktelig i verdi. La oss si at en far har to barn fra et tidligere forhold, har samboer og et hus som er verdt 6 000 000 kroner. I utgangspunktet arver barna to tredeler av formuen jf al § 29(1), og han kan ved testament kun råde over den siste tredelen. Siden det er store verdier i huset, har han imidlertid muligheten til å begrense pliktdelen til livsarvingene i testament, jf al § 29(1)2.setning. Ettersom pliktdelsarven kan begrenses til 1 000 000 per livsarving betyr det at han kan testamentere bort 4 000 000 kroner til hvem han vil, og da for eksempel samboeren.

---

¹³⁹ Asland John, Norsk Lovkommentar til al § 29 Note 181 (Gyldendal Rettsdata) [Sitert 03.09.2013]

¹⁴⁰ Asland (FAB 2012) s.182

4.4 Forsikring

Selv om det er mange i dag som har store verdier og kan ved testament gjøre begrensninger som de ønsker, er det allikevel mange som ikke har muligheten til dette. Det er på langt nær alle som har så store verdier at det er mulig å sette begrensninger i testament. Dermed kan det være vanskelig for mange å tilgodese gjenlevende samboer i den grad man ønsker.

Det finnes andre måter samboere kan sikre hverandre økonomisk på, for eksempel ved å tegne livsforsikring. Ettersom forsikringer ikke er noe alle har eller får i kraft av loven, men er noe som må tegnes, faller forsikringer under gruppen «rettigheter etter avtale». Livsforsikringer kan være et viktig økonomisk tilskudd, fordi den holdes utenfor arven etter avdøde.¹⁴¹

I dag finnes mange ulike personforsikringer. Det finnes for eksempel forsikringer som tegnes av arbeidsgiver eller fagforeninger for deg (kollektive forsikringer), og forsikringer som man tegner selv (individuelle forsikringer).

Ved både de kollektive og individuelle forsikringene, er det vanligste at det utbetales et avtalt beløp dersom vedkommende dør, eller når vedkommende når en viss alder.¹⁴² Det sistnevnte er ikke interessant ved oppgavens tema, og vil således holdes utenfor. Oppgavens tema omhandler døden, og det er de individuelle forsikringene som er av størst interesse.

4.4.1 Hvem er begunstiget

Dersom man er gift tilfaller forsikringssummen ektefellen automatisk, jf forsikringsavtaleloven (heretter: fal) § 15-1(2). Loven bestemmer allikevel at man kan velge en annen løsning, jf fal § 15-1(1). For samboere tilfaller ikke forsikringssummen gjenlevende samboer

---

¹⁴¹ Unneberg (2009) s. 235

¹⁴² Lødrup (2012) s. 135

automatisk. Det er en forutsetning for samboere at den avdøde har oppnevnt den gjenlevende samboer som begunstiget, for å få utbetalt forsikringssummen.

Det ble vurdert i forarbeidene om fal § 15-1(2) skulle bli endret slik at samboere ville blitt likestilt med ektefeller, men slik ble det ikke.¹⁴³ Dersom samboere hadde blitt likestilt med ektefeller, ville gjenlevende hatt krav på forsikringssummen, uavhengig av livsarvingens krav på pliktdel. Når gjenlevende ikke automatisk blir beskyttet av fal § 15-1(2), vil den gjenlevende bare unntaksvis nyte godt av personforsikringen.¹⁴⁴ Det er et vilkår at den gjenlevende samboer er oppnevnt som begunstiget, for at gjenlevende samboers økonomi skal bli styrket.

Dersom samboere velger å gå fra hverandre etter at en forsikringsavtale er tegnet, er det fullt mulig å kalle tilbake eller endre det man allerede har skrevet i forsikringsavtalen, med mindre man har gjort forsikringen ugjenkallelig, jf fal § 15-2(2).

4.4.2 Gjenlevende samboers rett styrkes med forsikring

Slik reglene er i dag kan altså den gjenlevende samboer motta en forsikringssum, dersom avdøde har tegnet forsikring, forutsatt at den gjenlevende er oppført som begunstiget. Dersom samboere inngår avtaler om forsikring, bidrar dette til å styrke gjenlevende samboers økonomiske stilling.

Disse pengene gjør det mulig for gjenlevende å kunne overta boligen i konkurranse med avdødes særkullsbarn, i mye større grad enn tidligere. Forsikringen er også med på å gjøre det lettere for gjenlevende å beholde hjemmet.¹⁴⁵ Gjenlevende kan bruke forsikringssummen til å kjøpe de øvrige arvingene ut av boligen i henhold til skifteloven § 61 (2) jf

---

¹⁴³ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 50-51

¹⁴⁴ Frantzen (LOR 2009) s. 402

¹⁴⁵ Lødrup (2012) s.137

husfskl § 2. Dersom avdøde har «glemt» å oppnevne gjenlevede samboer som begunstiget, bestemmer fal § 15-1(3) at det er «arvingene etter lov og testament» som får forsikringssummen. Da blir altså forsikringssummen en del av boets vanlige aktiva post, dersom testamentet ikke sier noe om hvem som skal motta forsikringssummen. Da vil denne få betydning for beregningen av pliktdelsarven til livsarvingene.

Rt.2003 s. 92 illustrerer at Høyesterett går langt i å tolke begrepet forsikring og hva som regnes som forsikring for å sikre gjenlevende best mulig. Saken gjelder ektefeller, men har allikevel relevans for samboere. Spørsmålet for Høyesterett var om oppsparte midler på en konto i Gjensidige NOR Spareforsikring, var å anse som en forsikringssum som skulle tilfalle ektefellen etter fal § 15-1(2), eller om pengene var å anse som oppsparte midler som ville gå inn i dødsboet og følge vanlige arverettslige regler. Flertallet (dissens 4-1) bygget på lovens forarbeider, og kom til at de oppsparte midlene var å anse som forsikringssum etter fal § 15-1(2).

Reglene i fal åpner for at arvelater kan plassere oppsparte midler i en forsikringsordning hvor arvelater fritt kan disponere over midlene i levende live, og samtidig bestemme hvem som skal ha utbetalt midlene når døden inntreffer.¹⁴⁶ Ettersom dette er oppsparte midler arvelater fritt kan disponere over i live, blir utbetalingen prinsipielt likestilt med arv. Lovgiver har i fal § 15-2 valgt å løsrive forsikringen fra arvereglene, slik at forsikringen ikke anses som arv.¹⁴⁷ Forsikring er en rettighet samboerne kan avtale seg imellom, og kan dermed bidra til å styrke gjenlevendes økonomiske stilling.

---

¹⁴⁶ Unneberg (2009) s. 234

¹⁴⁷ Unneberg (2009) s. 235

5 Rettigheter som følger av rettspraksis

Når samboere skiller lag finnes det ikke noe lovverk som regulerer fordelingen mellom samboerne.¹⁴⁸ Tone Sverdrup har vært en av forkjemperne for at det bør innføres en lov som regulerer fordelingen mellom samboere, på samme måte som for ektefeller, jf ekteskapsloven.¹⁴⁹

Som tidligere nevnt får ektefeller automatisk felleseie når de gifter seg, jf el § 58(1), med mindre de avtaler at visse eiendeler skal holdes utenfor en eventuell deling (særeie), jf el § 42. Dersom annet ikke er avtalt fører felleseieordningen til at alt skal deles likt dersom de går fra hverandre, eller en av dem faller fra, jf el § 58(1). Regelen om skjevdeling er imidlertid et unntak fra hovedregelen, jf al § 59(1). En ektefelle som har verdier som «klart» kan føres tilbake til midler som ektefellen hadde da ekteskapet ble inngått, eller ektefellen senere har fått ved arv eller gave, kan holdes utenfor delingen, jf el § 59(1). Skjevdeling kan også kreves ved skifte etter førstavedes død, men ikke skifte av et uskiftebo, jf el § 77.¹⁵⁰

Ettersom samboere ikke har en formuesordning slik som ektefeller, er utgangspunktet at samboerne tar det som tilhører dem. Hver samboer beholder sine eiendeler og sin gjeld.

Dersom samboerne har vært sammen lenge, kan det tenkes at det ikke er like enkelt å vite hvem som eier hva. Ofte kan det være konflikter mellom samboerne som gjør det enda vanskeligere å avgjøre eierfordelingen. Ettersom det ikke finnes noen lov som regulerer fordelingen av hva som skjer med eiendelene dersom samboere går fra hverandre, er det viktig at samboere selv inngår en samboeravtale som regulerer dette. I de fleste tilfeller er det grunn til å tro at samboerne ikke har inngått noen avtale seg i mellom. I en undersøkel-

---

¹⁴⁸ Sverdrup a (FAB 2011) s. 253

¹⁴⁹ Sverdrup a (FAB 2011)

¹⁵⁰ Sverdrup Tone, Norsk lovkommentar til el § 59(1) Note 211 (Gyldendal Rettsdata) [Sitert 11.11.2013]

se Ipsos MMI gjorde for DNB i år, var det bare 17 % av samboerpar som hadde inngått samboerkontrakt.¹⁵¹

Fordelingen som gjøres mellom samboerne medfører ikke alltid rimelige resultater. I visse tilfeller kan en samboer tilkjennes vederlag, dersom den ene samboeren har tilført den andre en økonomisk fordel, men dette gjelder kun unntaksvis.¹⁵²

5.1 Vederlagskrav

5.1.1 Ulovfestet rett

Som hovedregel gis det ikke vederlagskrav dersom dette ikke er avtalt. Rettspraksis oppstilte imidlertid unntak fra hovedregelen i Rt. 1984 s. 497. Her ble det slått fast at en samboer i noen tilfeller kan tilkjennes vederlag, etter alminnelige restitusjons- og berikelsesprinsipper, når samboere går fra hverandre eller der den ene samboeren faller fra. Vilklårene for at en samboer skal tilkjennes vederlag, er at samboeren må ha tilført den andre parten en økonomisk fordel, og domstolen må anse det som det rimeligste i det enkelte tilfellet, jf Rt. 1984 s. 497.¹⁵³ Dette betyr at den samboer som har beriket den andre samboer, kan få et beløp for å utjevne et urimelig økonomisk oppgjør mellom samboerne, ved opphør av samboerskap. De foreliggende omstendigheter i dommen ga imidlertid ikke grunnlag for vederlagskrav, da tilskuddene som var gjort ikke ble ansett for å være noen berikelse av den annen, jf Rt.1984 s. 497(på s. 504).

Høyesterett har fastslått at både direkte og indirekte bidrag er relevant i vurderingen, jf Rt.1978 s. 1352 og Rt.1984 s. 497.¹⁵⁴ For samboere kan det lett føre til økonomisk uføre for den som har stått for de indirekte bidragene, jf for eksempel Rt. 2011 s.1739 og Rt.2011 s. 1740.

---

¹⁵¹ DNB (2013)

¹⁵² Sverdrup a (FAB 2011) s. 253

¹⁵³ Sverdrup a (FAB 2011) s. 253

¹⁵⁴ Sverdrup b (FAB 2011)

I en dom fra 2000, Rt.2000 s. 1089, ble den gjenlevende samboer tilkjent vederlagskrav i den avdøde samboers dødsbo, for uvanlig omfattende omsorg, stell og pleie av den avdøde samboer over et lengre tidsrom. Det var i dette tilfellet ikke opprettet testament eller samboeravtale, men Høyesterett fant at alminnelige berikelses- og restitusjonsprinsipper ga grunnlag for å gi samboeren vederlag for stell og pleie av den avdøde, jf Rt.2000 s. 1089 (på s. 1094).

Vederlagskravet skal som nevnt kun tilkjennes unntaksvis, og vilkårene er skjerpet i to høyesterettsdommer fra 2011.

5.1.1.1 Rt.2011 s. 1739 og Rt.2011 s.1740

I begge sakene var samboerne ubemidlet da samboerskapet tok til, og mennene i forholdene eide en lånefinansiert, ubetalt bolig. Mennene nedbetalte boliglånet i løpet av samboerskapet, mens kvinnenes inntekter gikk til familiens løpende forbruksutgifter, som førte til at ingen av kvinnene eide noe da samboerskapet tok slutt. Forskjellene i sakene var at kvinnen i Rt.2011 s.1739 hadde hatt omsorgen for parets felles barn og hatt høye inntekter, som ville ha ført til at hun hadde hatt krav på et vederlag. Hun fikk allikevel ikke tilkjent vederlag, fordi hun hadde inngått en oppgjørsavtale med mannen ved samlivets slutt.

I Rt.2011 s.1740 fikk kvinnen heller ikke tilkjent vederlag. Samboerskapet med mannen hadde vart betydelige kortere enn i Rt.2011 s.1739, og kvinnen hadde hatt vesentligere lavere inntekt. I denne dommen var det heller ingen barn kvinnen hadde hatt omsorg for. Kvinnen var dermed ikke ansett for å ha tilført mannen en økonomisk fordel, og det var ikke grunnlag for å tilkjenne henne vederlag.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ Sverdrup a (2011) s. 253

6 Rettsstillingen i andre land

For å se om Norge skiller seg ut ved bare å ha en begrenset arverett for samboere, kan det være av interesse å se hvordan arveretten for samboere er i andre land. Forskjellige retts-systemer har hatt ulike syn på om samboerskap skal beskyttes av arverettslige regler. Selv om ulike land beskytter gjenlevende samboer forskjellig, går den internasjonale trenden i retning av at reglene for ektefeller og samboere blir mer like.¹⁵⁶

6.1.1 Sverige

Sverige har i motsetning til Norge en samboerlov, jf Sambolag 2003:376. Denne loven kom allerede i 1987, og den gjelder hovedsakelig hvordan formuen skal fordeles ved et samlivs-brudd, enten det er i live eller ved dødsfall.¹⁵⁷

I Sverige regnes man som samboere dersom en ugift mann og en ugift kvinne bor sammen i et ekteskapslignende forhold.¹⁵⁸ Hvilke kriterier som skal til for at samboerne anses for å ha et ekteskapslignende forhold, likner på al § 28 a(1), men vurderingen er noe strengere.

For å oppfylle kriteriene må samboerne normalt ha et seksuelt samliv med hverandre, ha felles økonomi og felles bolig med lik folkeregistret adresse. Dersom partene ikke har felles folkeregistret adresse, kan de etter en helhetsvurdering, allikevel oppfylle kriteriene. Om de for eksempel har samme bankkonto, er ett moment som blant annet tillegges vekt.¹⁵⁹ Samboerloven gjelder bare felles bolig og innbo. Dette betyr at båter, biler, verdipapir og bankkonto holdes utenfor. Utgangspunktet er som i Norge. Hver samboer råder over egne eiendeler og er selv ansvarlig for gjeld.¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Lødrup (2012) s. 76

¹⁵⁷ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 10

¹⁵⁸ NOU 1999:25 pkt. 8.6.2

¹⁵⁹ NOU 1999:25 pkt. 8.6.2

¹⁶⁰ NOU 1999:25 pkt. 8.6.2

For at samboere i Sverige skal arve hverandre, kreves det at samboere tilgodeser hverandre i testament. Dette innebærer at samboere i Sverige ikke har noen lovbestemt rett til arv.¹⁶¹ Ettersom samboere i Norge har en begrenset arverett etter loven, betyr det at Norge har bedre arvebeskyttelse av samboere enn Sverige.

6.1.2 Danmark

Det trådte i kraft en ny arvelov i Danmark i 2008, jf lov av 6. juni 2007 nr. 515. Loven styrker ektefellers arverettigheter, men den regulerer ikke arveregler for samboere, og gir dermed ikke gjenlevende samboer rett til arv eller uskifte. Det danske arvelovsutvalget foreslo i bet. 1473/2006 s. 161-169 at det skulle innføres en begrenset legalarverett for visse grupper av ugifte samboere. Loven inneholder imidlertid ikke regler om legalarv for ugifte samboere.¹⁶²

Loven inneholder allikevel en utvidet adgang til å opprette testament enn den tidligere loven gjorde, jf Arveloven af 2008 § 87.¹⁶³ Samboere får arverettigheter dersom de oppretter testament, og de kan bestemme i testamentet at de skal ha like arverettigheter som ektefeller, jf Arveloven af 2008 § 87(1). Betingelsene for at samboere kan opprette et slikt testament, er at de oppfyller kriteriene for giftemål, jf Arveloven af 2008 § 88. Videre kreves det at de må ha bodd sammen i et ekteskapslignende forhold i minst to år før den første samboeren faller fra, eller at de har, har hatt eller venter barn med hverandre, jf Arveloven af 2008 § 88(2).¹⁶⁴

I motsetning til norske regler, kan danske samboerpar ikke bestemme i testament at de skal ha rett til å sitte i uskiftet bo.¹⁶⁵ Ettersom Norge har en begrenset lovbestemt arverett og

---

¹⁶¹ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 10

¹⁶² Bormann (2008) s. 466

¹⁶³ Bormann (2008) s. 466

¹⁶⁴ Bormann (2008) s. 474

¹⁶⁵ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 10

uskiftemuligheter for gjenlevende samboer, kan norske regler sies å verne gjenlevende samboer på en bedre måte, selv om danske testamentsregler rekker lenger enn norske regler.

6.1.3 Finland

Heller ikke finsk rett gir samboere arverettigheter. Finsk rett gir heller ingen muligheter til å disponere over det avdøde etterlater seg. Det gjelder en særregel dersom avdøde var forlovet, da gjenlevende forlover kan gjøre krav på bidrag, dersom dette er nødvendig.¹⁶⁶ Uten forlovelse kan man ikke gjøre krav på bidrag.

6.1.4 Norge sammenliknet med de nordiske landene

Norsk arverett skiller seg vesentlig fra de nordiske landene, ved at gjenlevende samboer på visse vilkår, er sikret begrensede arve- og uskifterettigheter. At gjenlevende får sitte i uskiftet bo med felles eiendeler, jf al § 28 c(1) a og b, ser ut til å være et særnorsk fenomen.

Det kan virke som om de norske arvereglene for samboere er gode, ettersom de nærmeste nabolandene til Norge ikke verner gjenlevende samboere spesielt godt. Det finnes imidlertid land som har bedre arverettslige regler for gjenlevende samboer enn Norge, og det kan være interessant å se nærmere på noen av disse landene.

6.1.5 De tidligere Jugoslaviske landene

Den arverettslige beskyttelse av gjenlevende samboer, er ikke typisk norsk. Allerede på begynnelsen av 1970-tallet fikk Kroatia innført arverett for samboere som har bodd sammen i minst tre år, eller som har barn sammen. Det er flere av de tidligere Jugoslaviske landene som tidlig innførte arveregler for gjenlevende samboer, deriblant Slovenia. Kosovo har også en form for arverett for gjenlevende samboer. For at disse samboerne skal ha ret-

---

¹⁶⁶ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 10

tigheter etter loven, kreves det ingen registrering av forholdet. Kriteriet er bare at de lever sammen som om de kunne vært gift. Det vil si at de må oppfylle kravene om alder, sivilstatus og slektskap.¹⁶⁷

6.1.6 England

Engelsk rett har ingen legalarverett for samboere, men samboere er gitt beskyttelse gjennom loven The Inheritance Act 1975. Loven gir samboere som har levd sammen i et ekteskapsliknende forhold i de siste to årene før dødsfallet, rett til å gjøre krav gjeldende. Kravet går ut på «reasonable financial provision», og omfanget kommer an på «such financial provision as it would be reasonable in all the circumstances for the applicant to receive for the maintenance».¹⁶⁸ Dette er vederlag som den gjenlevende samboer kan kreve. Omfanget av vederlaget er snevrere enn hva ektefeller kan kreve. Dette er fordi samboers vederlag blir behovsprøvd, i motsetning til ektefellers vederlag.¹⁶⁹

I Skottland er gjenlevende samboer beskyttet i Family law (Scotland) Act 2006 s. 29. Gjennom denne loven er gjenlevende samboer sikret retten til å få penger eller eiendeler på visse vilkår.¹⁷⁰

6.1.7 New Zealand og Australia

I New Zealand og Australia er det ikke laget egne regler for samboere. De samme arvereglene som gjelder for ektefeller gjelder også for samboere. Derfor er samboere godt beskyttet av arvereglene.¹⁷¹ Dette medfører også at det er enklere for folk flest å sette seg inn i

---

¹⁶⁷ Lødrup (2012) s. 77

¹⁶⁸ Lødrup (2012) s.77

¹⁶⁹ Lødrup (2012) s. 77

¹⁷⁰ Lødrup (2012) s. 77

¹⁷¹ Lødrup (2012) s. 77

lovverket, og unngå å bli forvirret av at det finnes flere lover. Flere provinser i Canada har også tilsvarende regler for samboere som for ektefeller.

Selv om norsk arverett for gjenlevende samboer fremstår som god i forhold til de nordiske landene, er norsk arverett sett i forhold til andre land i verden, ikke spesiell.

7 Loven kan virke som en felle

Formålet med innføringen av et eget kapittel for samboere i arveloven, var for å styrke gjenlevende samboers arve- og uskifterettigheter.¹⁷² Selv om formålet med kapitlet er oppfylt, mener jeg allikevel at arveloven ikke verner samboere på en tilfredsstillende måte.

Det er flere sider ved arveloven som gjør at den kan virke som en felle, og som gjør at den kan fremstå som misvisende. Blant annet kan ordlyden i overskriften på kapittel III A gi uttrykk for at alle samboerskap gir grunnlag for arv og uskifte etter loven, jf «rett til arv og uskifte på grunnlag av sambuarskap». Ved gjennomgangen av loven, har oppgaven vist at dette ikke er tilfellet. Loven setter kumulative vilkår som må være oppfylt, og det er langt i fra alle samboere som oppfyller disse. De som imidlertid oppfyller lovens vilkår, kan tenkes ikke å bli sikret i den grad de ønsker. De lovbestemte reglene kan gi samboere en falsk trygghet, ved å tro at de har like gode arveregler som ektefeller.¹⁷³ I realiteten er de samboere som oppfyller vilkårene kun gitt en begrenset rett til arv og uskifte, mens mange samboere ikke arven noen ting etter avdøde.

Videre er loven både vanskelig, uklar og lite brukervennlig å forstå for ikke-jurister. Det er nødvendig å lese i forarbeidene for å forstå hva som menes med loven flere steder. Dette gjør det vanskelig for folk å skjønne vilkårene loven oppstiller. For eksempel er det grunn til å tro at flere samboerpar i dag tror at de oppfyller kriteriene for å være samboer, mens de i realiteten ikke gjør det, jf al § 28 a(1). Selv om det store flertallet av de som lever i samboerskap skjønner om de er eller ikke er omfattet av begrepet, kan det skapes forvirring omkring dette. Det finnes ikke noe samboerregister i dag. Et samboerregister kunne bidratt til at mye av usikkerheten ville ha forsvunnet omkring man oppfylte vilkårene eller ikke.

---

¹⁷² Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 5

¹⁷³ Ot.prp.nr. 73 (2007-2008) s. 13

Videre kan det tenkes at mange samboere i dag ikke lenger tror de trenger å opprette testament som tilgodeser hverandre, ettersom samboere nå har et eget kapittel i arveloven. Behovet for å opprette testament er redusert i forhold til tidligere, men behovet for samboere uten felles barn er i like stor grad fortsatt til stede i dag.

Ettersom arveretten er et rettsområde som angår folk flest, bør reglene gjøres så klare og enkle som mulig, slik at folk uten juristbakgrunn kan forutberegne rettsstillingen sin.

7.1 Hvor er logikken

Samboere som i dag ikke oppfyller lovens krav, arver ingenting etter avdøde samboer, dersom det ikke er opprettet testament. Dette betyr at et barnløst samboerpar som har bodd sammen i 40 år, ikke arver noen ting etter hverandre, med mindre det er opprettet testament. Dermed kan det risikeres at en ukjent onkel vil arve avdøde, selv om avdøde ikke hadde noen kontakt med denne personen, mens den gjenlevende samboer ikke arver noen ting, jf al § 3(1).

Selv i de tilfeller der avdøde ikke etterlater seg noen arvinger etter loven, jf al §§ 1-3, vil gjenlevende samboer ikke arve noe. I disse tilfellene er det staten som arver avdøde, jf al § 46, selv om gjenlevende hadde vært samboer med avdøde i 50 år. Er dette rimelig i dagens samfunn, når stadig flere velger samboerskap fremfor ekteskap?

Det er klart at dette kan unngås ved at samboere som ikke oppfyller lovens krav til arv, oppretter testament. Allikevel er det mange som i dag ikke gjør dette. Spesielt unge mennesker setter opprettelsen av testament på vent, fordi man ikke tenker på døden i ung alder som en reell mulighet. Videre er det mange som tror at de er godt nok beskyttet av loven.

Arveloven i dag bygger på at ektefellers arverett står sterkere jo fjernere de øvrige arvingene er, mens ektefellers arv blir begrenset når de får livsarvinger. For samboere bygger lo-

ven på den motsatte tanken, da arveretten betinges av at det er nære arvinger.¹⁷⁴ Samboere må ha felles barn for å få legalarverett. Dør en barnløs ektefelle, vil den gjenlevende ektefellen ha krav på en minste arv på 6G, uavhengig av hvem som er de andre arvingene, jf al § 6(1)2.setning. En samboer som ikke har barn med avdøde, arver ingenting. Denne forskjellen mellom ektefeller og samboere, finner jeg ikke logisk.

---

¹⁷⁴ Frantzen (LOR 2009) s. 403

8 Arvelovsutvalget

Det ble i 2011 opprettet et arvelovsutvalg, som ledes av professor Torstein Frantzen fra Universitetet i Bergen. Mandatet har til oppgave å vurdere arveloven av 1972.¹⁷⁵

Loven ble laget på 1960-tallet, og det er store endringer som har skjedd i samfunnet siden den gang. Samboerskap er i mye større grad utbredt i dagens samfunn i forhold til tidligere. Videre har levealderen økt, flere har særkullsbarn enn tidligere og formuen som fordeles ved arv har økt betraktelig.¹⁷⁶

Hensikten med å lage en ny arvelov, er å få en lov som er tilpasset dagens samfunn på en bedre måte. Det er viktig at arvereglene oppfattes som rettferdige, og det var derfor på tide med en gjennomgang av loven for å sikre en tidsmessig og balansert lov.¹⁷⁷

Arvelovsutvalgets arbeid blir ikke offentliggjort før i desember 2013, så jeg vil derfor ikke i oppgaven kunne ta for meg hvilke endringer som vil bli gjort i den nye arveloven.¹⁷⁸

8.1 Endring av samboerreglene

Ettersom det ikke er lenge siden samboerreglene i arveloven ble vedtatt, er derfor ikke arvelovsutvalget satt til å endre disse reglene.¹⁷⁹ Regjeringen har bare bedt utvalget se på reglene, og vurdere om de i så fall samsvarer med en ny arvelov. Oppgaven har belyst at det fortsatt er tvil og usikkerhet rundt reglene, og det skaper unødvendig mye forvirring. Det blir interessant å høre arvelovsutvalgets mening om samboers arve- og uskifterett er

---

¹⁷⁵ Regjeringen (2012) nr. 5

¹⁷⁶ Regjeringen (2011) nr. 6

¹⁷⁷ Regjeringen (2011) nr. 6

¹⁷⁸ Personlig meddelelse, Hambro 15.10.2013

¹⁷⁹ Regjeringen (2012) nr. 5

godt nok ivare tatt gjennom loven, i et samfunn hvor samboerskap er blitt en vanlig samlivsform.

8.1.1 De lege ferenda-synspunkter

En måte som kunne bidratt til å sikre arveretten, er å gi samboere automatisk lik arverett som ektefeller, etter et visst antall år som samboere. På den måten ville man ha forhindrede mye av usikkerheten rundt reglene, og styrket gjenlevende samboers arverett betraktelig. De fleste samboere i dag vil tilgodese hverandre dersom en av dem skulle falle fra, men får ikke denne beskyttelsen fordi man ikke har opprettet testament. Reglene ville ha ført til at samboere hadde sluppet å opprette testament, og at samboerne ville være vernet av arvereglene allikevel. For samboere som ikke ville hatt en slik ordning, kunne ha opprettet testament som sier at de ikke vil at reglene skal gjelde for dem.

Hvor mange år man må være samboer før en slik rett inntreer, er imidlertid ikke lett å sette. Automatisk arverett som ektefeller etter ti år som samboere er nok for langt tid, siden hensikten er å verne de samboere der det skjer noe uforutsett. Allikevel er kanskje fem år noe for kort tid.

8.2 Mine synspunkter

Samboere kan gjøre som de vil i levende live og gi bort gaver av store verdier, mens det settes vesentlige rådighetsinnskrenkninger ved døden. Testament og forsikringer er viktige tillegg til arv, og kan bidra til å styrke gjenlevende samboer økonomisk. Samboere som ønsker å tilgodese hverandre på best mulig måte i dag, bør opprette testament, tegne livsforsikring og skrive samboerkontrakt.

9 Litteraturliste

9.1 Lover

- 1918 Lov om avslutning av avtaler, om fuldmakt om ugyldige viljeserklæringer av 31. mai 1918 nr. 4 (avtaleloven)
- 1930 Lov om skifte av 21. februar 1930 (skifteloven)
- 1964 Lov om avgift på arv og visse gaver av 19. juni 1964 nr. 14 (arveavgiftsloven)
- 1972 Lov om arv m.m. av 3. mars 1972 nr. 5 (arvelova)
- 1981 Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7 (barnelova)
- 1986 Lov om adopsjon av 28. februar 1986 nr. 8 (adopsjonsloven)
- 1989 Lov om forsikringsavtaler av 16. juni 1989 nr. 69 (forsikringsavtaleloven)
- 1991 Lov om rett til felles bolig og innbo når husstandsfellesskapet opphører av 4. juli 1991 nr. 45 (husstandsfellesskapsloven)
- 1991 Lov om ekteskap av 4. juli 1991 nr. 47 (ekteskapsloven)
- 1997 Lov om folketrygd av 28. februar 1997 nr. 19 (folketrygdloven)
- 2008 Lov om endringer i arveloven mv. 19. desember 2008 nr. 112 (arv og uskifte for samboere)

9.2 Forarbeider

- Norges offentlige utredninger (NOU)   NOU 1980:20- Samliv uten vigsel
NOU 1987:30- Innstilling til ny ekteskapslov
NOU 1999:25- Samboere og samfunnet
(Lovdata)
- Stortingsmelding (St.meld)   St.meld.nr. 29 (2002-2003)- Om familien, for-
pliktete samliv og foreldreskap
(Lovdata)

Innstilling (Innst.S)	Innst.S.nr.53 (2003-2004): Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om familien – forpliktende samliv og foreldreskap (Lovdata)
Høringsnotatet	Høringsnotatet 22. januar: Høringsnotat- forslag til endringer i arveloven- rett til arv og uskifte for samboere http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2007/horing-forslag-om-endringer-i-arveloven-/horingsnotat/horingsnotat--forslag-til-endringer-i-ar.html?id=455875 [Sisert 01.11.2013]
Odelstingsproposisjoner (Ot.prp)	Ot.prp.nr. 73 (2007-2008)- Om lov om endringer i arveloven mv.(arv og uskifte for samboere) (Gyldendal Rettsdata og Lovdata)
Proposisjon til Stortinget (Prop.L)	Prop. 171 L (2012–2013) Endringer i adopsjonsloven mv. http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/prop/2012-2013/prop-171-l-20122013.html?id=728365 [Sisert 23.10.2013]

9.3 Juridisk litteratur

9.3.1 Bøker

- Asland, John *Uskifte*, 1. utgave. Oslo, 2008
(Forkortet: Asland (2008))
- Bormann, Anne Louise, Taksør-Jensen, Finn og Hpunsgaard Tra-
bjerg *Ib Arveloven af 2008 med kommentarer* 1. utgave 2008
(Forkortet: Bormann (2008))
- Gisle, Jon *Jusleksikon*, 3. utgave. Oslo, 2007
(Forkortet: Gisle (2007))
- Hambro, Peter *Arveplanlegging og avtalt uskifte*, Gjenlevende ektefelle og sær-
kullsbarn, 1. utgave. Oslo, 2006
(Forkortet: Hambro (2006))
- Lødrup, Peter og Asland, John *Oversikt over arveretten*, 6. utgave, 1. opplag. Oslo 2011
(Forkortet: Lødrup (2011))
- Lødrup, Peter og Asland, John *Arverett*, 6. utgave. Oslo, 2012
(Forkortet: Lødrup (2012))
- Lødrup, Peter *Arverett*, 5. utgave. Oslo, 2008
(Forkortet: Lødrup (2008))

9.3.2 Doktoravhandling

Unneberg, Inge   *Avtaler om arv: forhåndsavtaler om fordeling av etterlatte formue*. Universitetet i Tromsø, 04. desember 2009.
(Forkortet: Unneberg (2009))

<http://munin.uit.no/handle/10037/2757>

[Sisert 04.11.2013]

9.3.3 Artikler

Asland, John   «*Samboers arverettslige stilling om igjen*», Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) nr. 4 2007 (FAB-2007-251)
(Forkortet: Asland (FAB 2007))
(Sisert fra Lovdata)

Asland, John   «*Kan pliktdelsarv forsvares i en moderne arverett?*» Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) 2012-3/4
(Forkortet: Asland (FAB 2012))
(Sisert fra Gyldendal Rettsdata)

Eeg, Thomas   «*Samboeres arve- og uskifterettslige stilling*» Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) 2010-1/2
(Forkortet: Eeg (FAB 2010))
(Sisert fra Gyldendal Rettsdata)

- Frantzen, Torstein   «*Rett til arv og uskifte for samboere*» Lov og Rett 2009 (LOR) s. 387-405 (LOR-2009-387)
(Forkortet: Frantzen (LOR 2009))
(Sisert fra Gyldendal Rettsdata)
- Hambro, Peter   «*Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner- en oppdatering*» Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) 2011-2
(Forkortet: Hambro (FAB 2011))
(Sisert fra Gyldendal Rettsdata)
- Strandbakken, Asbjørn   «*Arverett og rett til uskifte for samboere?*» Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) 2007-2
(Forkortet: Strandbakken (FAB 2007))
(Sisert fra Gyldendal Rettsdata)
- Sverdrup, Tone   «*Samboere uten lovvern*» Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) 2011-4
(Forkortet: Sverdrup a (FAB 2011))
(Sisert fra Gyldendal Rettsdata)
- Sverdrup, Tone   «*Vederlagskrav og lemping i samboerforhold- to nye høyesterettsdommer*» Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) 2011-4
(Forkortet: Sverdrup b (FAB 2011))

(Sitert fra Gyldendal Rettsdata)

9.4 Rettspraksis

9.4.1 Høyesterett

Rt.1961 s. 935

Rt.1978 s. 1352

Rt.1979 s. 922

Rt.1984 s. 497

Rt.1986 s. 1002

Rt.1992 s. 374

Rt.2000 s. 1089

Rt.2003 s. 92

Rt.2004 s. 777

Rt.2007 s. 776

Rt.2008 s. 1589

Rt.2011 s. 1739

Rt.2011 s. 1740

9.4.2 Lagmannsrett

RG. 2002 s. 459 (LE-2001-592) (Eidsivating)

RG. 2007 s. 318 (Hålogaland)

LB-2013-42957 (Borgarting)

9.5 Norsk lovkommentar

Asland, John

Lovkommentarer til Arveloven

(Sitert fra Gyldendal Rettsdata)

Sverdrup, Tone

Lovkommentarer til Ekteskapsloven
(Sitert fra Gyldendal Rettsdata)

9.6 Andre kilder

9.6.1 Statistikk

Norges Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste:

Norges Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste. *Variabel v268: V269 Samliv3: skriftlig samboeravtale* (1997)

http://nsddata.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http://nsddata.nsd.uib.no/obj/fStudy/NSD0394&mode=documentation&v=2&submode=variable&variable=http://nsddata.nsd.uib.no/obj/fVariable/NSD0394_V269

(Forkortet: NSD (1997))

[Sitert 23.10.2013]

Sentralistisk Sentralbyrå:

Sentralistisk Sentralbyrå. *Samboere, 2011* (2012) 31. mai 2012

<http://www.ssb.no/samboer>

(Forkortet: Sentralistisk Sentralbyrå (2012) nr. 1)

[Sitert 27.08.2013]

Sentralistisk Sentralbyrå. *Kort om SSB*

<http://www.ssb.no/omssb/om-oss/kort-om-ssb>

(Forkortet: Sentralistisk Sentralbyrå nr. 2)

[Sitert 27.08.2013]

Sentralistisk Sentralbyrå. *Vi blir stadig flere* (2006) 11. desember 2006

<http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/vi-blir-stadig-flere>

(Forkortet: Statistisk Sentralbyrå (2006) nr. 3)

[Sisert 27.08.2013]

Sentralistisk Sentralbyrå. *Ekteskap og skilsmisser, 2012* (2013) 21. august 2013

<http://www.ssb.no/ekteskap>

(Forkortet: Sentralistisk Sentralbyrå (2006) nr. 4)

[Sisert 19.09.2013]

Sentralistisk Sentralbyrå. *Andel samboere, gifte og ikke i samliv i ulike aldersgrupper. Kvinner. 1977-2011. Prosent* (2012) 31. mai 2012

<http://ssb.no/a/kortnavn/samboer/tab-2012-05-31-01.html>

(Forkortet: Sentralistisk Sentralbyrå (2012) nr. 5)

[Sisert 16.10.2013]

Sentralistisk Sentralbyrå. *Gift, samboer eller «bare» kjæreste?* (2009) 9. mars 2009

<http://ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/gift-samboer-eller-bare-kjaereste>

(Forkortet: Sentralistisk Sentralbyrå (2009) nr. 6)

[Sisert 16.10.2013]

Sentralistisk Sentralbyrå. *Døde, 2012* (2013) 11. april 2013

<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/dode>

(Forkortet: Sentralistisk Sentralbyrå (2013) nr. 7)

[Sisert 09.09.2013]

9.6.2 Nettdokumenter

Dagbladet:

Dagbladet. *Halvparten fødes utenfor ekteskap* (2012) 8. februar 2012

<http://www.dagbladet.no/2012/02/08/tema/klikk/foreldre/helse/20134557/>

(Forkortet: Dagbladet (2012))

[Sisert 19.09.2013]

DNB:

DNB ASA. *Færre skriver samboerkontrakt* (2013) 21. juli 2013

<http://news.cision.com/no/dnb-asa/r/faerre-skriver-samboerkontrakt,c9435863>

(Forkortet: DNB (2013))

[Sisert 17.10.2013]

Gyldendal Rettsdata:

<http://rettsdata.no/>

Lovdata:

<http://lovdata.no/>

NAV:

NAV. *Grunnbeløpet i folketrygden* (2013)

[https://www.nav.no/Om+NAV/Satsar+og+utbetalingsdatoar/Grunnbel%C3%B8pet+\(G\)](https://www.nav.no/Om+NAV/Satsar+og+utbetalingsdatoar/Grunnbel%C3%B8pet+(G))

(Forkortet: NAV (2013))

[Sisert 28.08.2013]

Regjeringen:

Regjeringen. *Endringer i adopsjonsloven* (2013) 31. mai 2013

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/prop/2012-2013/prop-171-l-20122013.html?id=728365>

(Forkortet: Regjeringen (2013) nr. 1)

[Sisert 23.10.2013]

Regjeringen. *Endringer i adopsjonsloven. Samboere og adopsjon* (2013) 31.mai 2013

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/prop/2012-2013/prop-171-l-20122013/6.html?id=728386>

(Forkortet: Regjeringen (2013) nr. 2)

[Sisert 23.10.2013]

Regjeringen. *Endringer i adopsjonsloven mv* (2013) 31. mai 2013

<http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=57524>

(Forkortet: Regjeringen (2013) nr. 3)

[Sisert 01.11.2013]

Regjeringen. *Rett til arv og uskifte for samboere med felles barn* (2013) 26. februar 2013

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/arv/sub/rett-til-arv-og-uskifte-for-samboere-med.html?id=560789>

(Forkortet: Regjeringen (2013) nr. 4)

[Sisert 02.09.2013]

Regjeringen. *Arvelovsutvalget. Utvalg som skal gi sin utredning innen 1. juni 2013* (2012) 27. desember 2012

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dep/styre-rad-og-utval/tidsbegrensede-styrer-rad-og-utvalg/arvelovsutvalget.html?id=648449>

(Forkortet: Regjeringen (2012) nr. 5)

[Sisert 11.09.2013]

Regjeringen. *Regjeringen vil ha ny arvelov* (2011) 15. april 2011

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/jd/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2011/regjeringen-vil-ha-ny-arvelov.html?id=641020>

(Forkortet: Regjeringen (2011) nr. 6)

[Sisert 11.09.2013]

9.6.3 Utenlandske lover

Danmark:

Arvelov

Lov av 6. juni 2007 nr. 515

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=2664>

(Forkortet: Lov av 6. juni 2007 nr. 515)

[Sisert 21.10.2013]

England:

The Inheritance Act 1975

Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act
1975

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1975/63>

(Forkortet: The Inheritance Act 1975)

[Sisert 21.10.2013]

Sverige:

Sambolag

Sambolag 2003:376

<https://lagen.nu/2003:376>

(Forkortet: Sambolag 2003:376)

[Sisert 21.10.2013]

9.6.4 Personlig meddelelse

Hambro, Peter. Personlig samtale. 15. oktober 2013

(Forkortet: Personlig meddelelse, Hambro 15.10.2013)